

**BİRLEŞMİŞ MİLLETLER
KALKINMA PROGRAMI**

**T.C. BAŞBAKANLIK
GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİ
BÖLGE KALKINMA İDARESİ
BAŞKANLIĞI**

ADİYAMAN İÇİN EKOKENT PLANLAMA YAKLAŞIMI GELİŞTİRME PROJESİ

BİRİNCİ GELİŞME RAPORU

IULA-EMME

Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği
Doğu Akdeniz ve Ortadoğu Bölge Teşkilatı

KASIM 2000

İÇİNDEKİLER

EXECUTIVE SUMMARY	1
AÇIKLAMA.....	3
I. PROJE İLERLEME ÖZETİ	5
1. VERİ TOPLAMA ÇALIŞMALARI.....	5
2. CBS ÇALIŞMALARININ BAŞLATILMASI.....	8
3. MEVCUT DURUMU SAPTAMAYA YÖNELİK ÇALIŞMALAR.....	9
4. KATILIM MEKANİZMASINI BAŞLATMAYA YÖNELİK ÇALIŞMALAR.....	9
5. GELECEK ÇALIŞMALARIN TANIMLANMASI	11
II. PROJE ÇALIŞMALARI.....	12
1. MEVCUT DURUM ANALİZİ: Kent Profili	12
1.1. Fiziksel Yapı.....	12
1.2. Doğal Yapı.....	13
1.3. Sosyo-Ekonomik Yapı.....	17
1.4. Ekonomik Yapı	30
1.5. Ulaşım.....	42
1.6. Kentsel Gelişim.....	43
1.7. Çevre Kirliliği	47
2. SENTEZ.....	49
2.1. Teorik Çerçeve	49
2.2. Sentez ve Değerlendirmeler	50
3. HAZIRLIK TOPLANTISINA YÖNELİK STRATEJİLER.....	54
III. GELECEK ÇALIŞMALAR	56
1. YAPILACAK İŞLER.....	56
2. İŞ PROGRAMI (EYLÜL-EKİM-KASIM 2000).....	57
KAYNAKÇA	58

Ekler :

Ek-1 Görüşme Notları

Ek-2 Görüşmelere Baz Olan Soru Başlıkları

Çizelgeler	
Çizelge 1: Planlama Kriterleri.....	7
Çizelge 2: Adıyaman İli Arazi Kullanım Biçimi (1998)	14
Çizelge 3: Su Potansiyeli.....	14
Çizelge 4: Su Yüzeylerinin Dağılımı.....	15
Çizelge 5: Orman Varlığı.....	16
Çizelge 6: Adıyaman İlinin Genel Nüfusu ve Yerleşim Yeri Sayıları	18
Çizelge 7: Adıyaman Merkez İlçesine Bağlı Bucak ve Köyler.....	18
Çizelge 8: Yerleşim Yerleri ve Nüfus Durumu	19
Çizelge 9: Kır-Kent- Nüfus Oranları	19
Çizelge 10 Merkez İlçe Kentsel Nüfusu ve Artış Oranları (1927-1997)	20
Çizelge 11: İlçelere Göre Ortalama Hane Halkı Büyüklükleri.....	21
Çizelge 12: Nüfusun Eğitim Durumu ve Cinsiyete Göre Dağılımı(1999).....	23
Çizelge 13: Yıllara Göre Sağlık Ocaklarının Dağılımı	24
Çizelge 14: İlçelere Göre Şebeke Suyu ve Kanalizasyon Kullanımı (1999).....	25
Çizelge 15: İstihdamının Sektörel Dağılımı	26
Çizelge 16: Sektörlere Göre Yatırım Dağılımı	30
Çizelge 17: Ürün Deseni (1998)	33
Çizelge 18: Sanayi Kuruluşlarının Sektörel Dağılımı	35
Çizelge 19: Elektrik Enerjisi Tüketimi Sektörel Dağılımı	44
Çizelge 20: Katılımcılığın Planlanması: Kilit Konu-Aktör Matrisi	55

EXECUTIVE SUMMARY

This is the First Progress Report of the Project entitled "Eco-city Planning Approach for Adiyaman and Local Agenda 21", Sub-Project 21 under the UNDP supported TUR/95/004 Integrated Regional Development and Reduction of Socio-economic Differences in the GAP Region Umbrella Programme, nationally executed by the Government of Turkey Prime Ministry Southeastern Anatolia Regional Development Administration (GAP-RDA).

The Report focuses on the current situation in Adiyaman, with a view toward drawing an urban profile based on interactions between socio-economic development and the environment. In the face of the project, the knowledge and information gained at this preliminary stage of the project also establishes a database that will be incorporated into a Geographic Information System to be further developed and utilized during and after the project conduct period.

The findings that emerge from a syntheses of the urban profile point at a closed city structure that has been constrained by the investments within the scope of the GAP. However, the investments such as the Atatürk Dam Reservoir have resulted in negative impacts in Adiyaman till to date. This has turned down expectations for the economic development of the city that has depended on agriculture. The low level of access to knowledge and information (i.e. market trends, training of farmers, analysis of soil characteristics, etc.) at the local level has coupled the management of risks associated with the traditional crop patterns in the province that also collapsed with the changes in the government policies. It is evident that, particular care is to be given to the developing alternative sectors of economy, the major ones being industry and tourism, so that under-estimations of the preliminary GAP Master Plan are not repeated.

Another implication of the closed structure of the socio-economic dynamics in the city defined the approach and methodology of the planning process. In other words, it is possible to approach the problems of Adiyaman as specific clusters that can eventually make up the whole system. This is because the dynamics are not so complex and can be considered within a cluster. This is an advantage for establishing the participatory base of the project for multi-stakeholder decision-making within

working groups that correspond to a priority topic. Although strategies for this participatory process have been defined at this stage, the Preparatory Meeting geared toward initiating the “working groups” mechanism will be conducted in the next 3-months of the project period.

It is important to note the major point arising from current situation analyses, which also causes certain question marks as related with the local benefits that the project is geared to accomplish. It is the priorities of socio-economic development in Adiyaman that has been a “less developed” province of Turkey in social and economic terms. In theory, the expected results of an eco-city planning process usually fit into environmentally sound urban development and management practices. With the gained knowledge on the developmental priorities of Adiyaman, the Consultants keep with the methodology of ecology-based planning with significant considerations in the possible long-term impacts of future development activities. However, the local benefits are limited to achievement of participatory decision-making processes (if can be sustained), along with the longings of the local stakeholders for solid items of progress to be achieved. In other words, the difficulty of bringing consciousness on environmental priorities is a risk to be confronted along with the socio-economic priorities of employment, hunger, health and education.

The Report constitutes of 3 chapters. The First Chapter briefly outlines the progress made during the conduct of the study. Terms of Reference and the preceding reports are referred to in presenting the project progress. In this respect, outputs generated in the first phase of the project are summarized in the first chapter, while locating essential information with regards to the links with the follow-up studies throughout the continuation of the project. To brief here, the first 3 months have been intensely allocated for data collection, a rapid assessment of the project area, followed by detailed analysis that profiles socio-economic and environmental interactions, and preparations for the setting the base for GIS (Geographic Information System) applications to be utilised in the next phase. Strategies for initiating the multi-stakeholder decision-making process are developed as a result of preliminary contacts during the study visits. Detailed scope of target issues form the Second Chapter. In this phase, the core issue is the analysis of the current situation with respect to socio-economic development as well as environmental aspects. The Last and Third Chapter outlines the follow-up studies in a work programme delineated for the next 3 months of the project period.

AÇIKLAMA

1. Gelişme Raporu, Proje'nin ilk 3 aylık döneminde yapılan işlerle ilgili gelişmeleri aktarmaktadır. Bu rapor, taslak rapora ilişkin GAP BKİ tarafınca hazırlanan değerlendirme yazısı dikkate alınarak hazırlanmıştır. Bu kapsamda, rapor formatı revize edilmiş, eksik görülen bilgiler eklenmiş ve belirsiz kalan konulara açıklık getirilmiştir. Kentsel profilin sentezi yapılarak mevcut durumun irdelenmesine odaklanan rapor kapsamı içinde yer verilmeyen bilgiler, projenin bu aşamasındaki amaç ve hedeflerle ilgili ya da çalışmaların yürütülmesini etkileyecek nitelikte değildir. Bu tür bilgiler, gerekliliği tartışılarak, proje süresince takip eden raporlara eklenebilecektir.

Rapor, Başlangıç Revize Raporu'nda belirtilen üç aylık işler referans alınarak irdelenmelidir. Proje kapsamındaki işlerle ilgili ilerleme I. Bölüm'de ayrıntılı olarak aktarılmaktadır. Bu çalışmalar aşağıda listelenmektedir:

- Veri Toplama Çalışmaları
- Coğrafi Bilgi Sistemi Kurmaya Yönelik Çalışmalar
- Mevcut Durum Değerlendirmesi
- Katılımcılığa Yönelik Sosyolojik Etüdler ve Stratejiler
- Gelecek Çalışmaların Tanımlanması

Veri toplama çalışmaları, Adıyaman kentinin sosyo-ekonomik yapısı ve çevrenin mevcut durumunu ortaya koymaya yönelik olarak gerçekleştirilmiştir. Bu Rapor'da görüldüğü gibi, bu veriler sonuç olarak, Kent Profili'ni oluşturarak, proje hedeflerine yönelik kentin sürdürülebilir gelişme bağlamındaki durumunu değerlendiren ana hatları ortaya koymaktadır. Kent Profili, planlama çalışmalarında dikkate alınacak sorunları ve olanakları ortaya koyacaktır.

Veri toplama çalışmaları çeşitli bilgi kaynaklarının taranmasını içermektedir. Bunlar, bugüne kadar Adıyaman ile ilgili olarak hazırlanmış çalışma raporları, istatistikler, haritalar ve basın haberlerinden oluşmaktadır. Basılı belgelerin taranması yanında, proje alanında yapılan görüşmeler ve gözlemler de bilgi toplama çalışmaları kapsamında yer almaktadır.

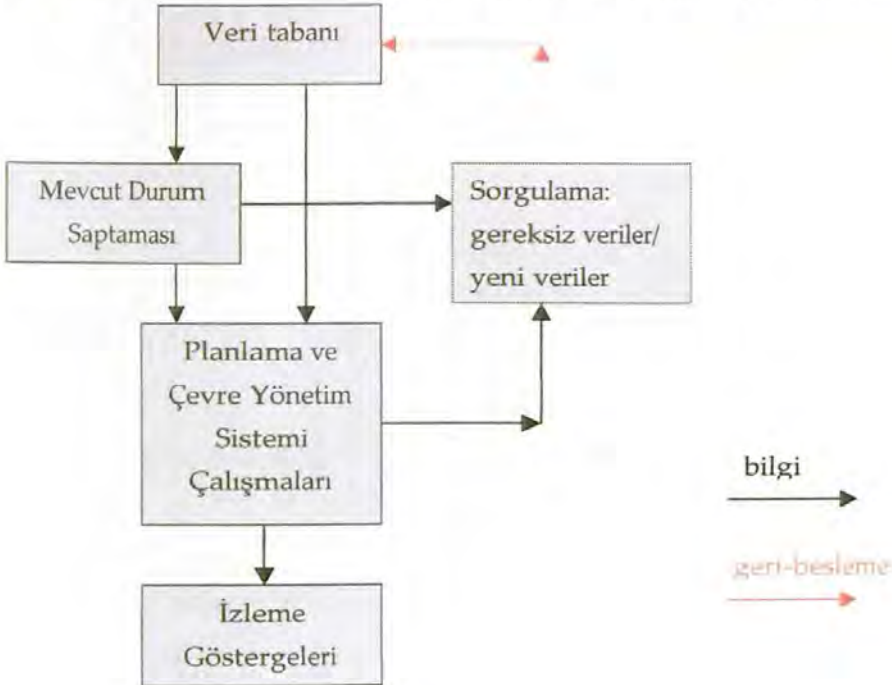
Bu raporda yer alan bilgiler, projenin ilerleyen aşamalarındaki planlama çalışmaları ve katılım mekanizmalarının yaşama geçirilmesine yönelik olarak belirli bir perspektif içinde değerlendirilmelidir. Bu nedenle, rapor, eko-kent planlama sürecinde ön planda tutulan iki önemli ilke olan **ekonomi-ekoloji dengesi** ve **katılımcılığın** sağlanmasına odaklanmaktadır. Bu bağlamda, kent ve kentsel gelişmeye ilişkin il dinamikleri bir profil olarak sunulurken, katılımcı model içinde ele alınması hedeflenen kilit konular ve bunların içerikleri saptanmaktadır. Katılımcı model, Yerel Gündem 21 mekanizmasından faydalanarak, kilit konuları ilgili kurum, kuruluş ve bireylerle birlikte değerlendirmenin ortamını yaratacaktır.

I. PROJE İLERLEME ÖZETİ

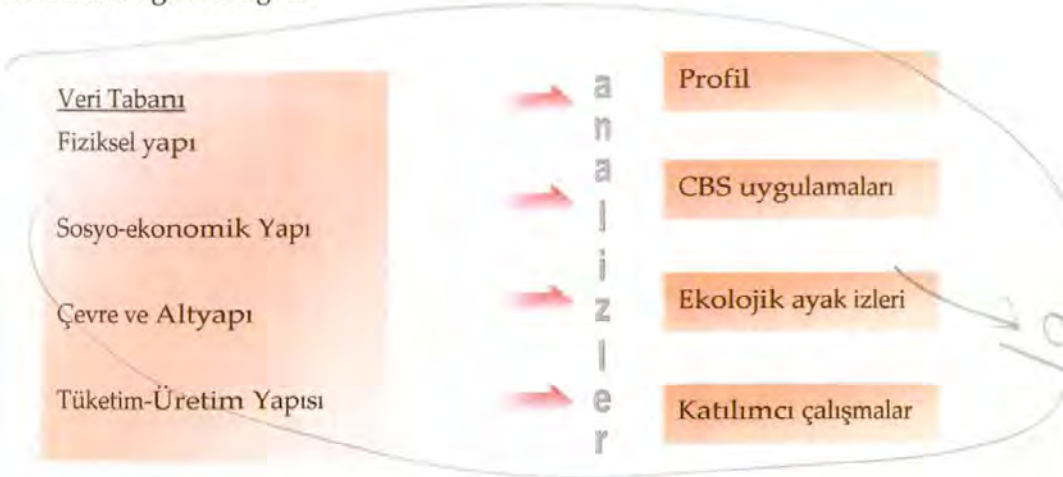
1. VERİ TOPLAMA ÇALIŞMALARI

Proje çalışmalarına öncelikli olarak, Adıyaman ile ilgili olarak, bugüne kadar yapılan çalışma raporları ve istatistikler incelenerek başlanmıştır. Bu incelemeler, bir dizi pasif gözlemlerle birlikte veri toplama aşamasının ilk adımını oluşturmaktadır.

Veri toplama çalışmaları; Adıyaman kenti ile "eko-kent planlama projesi" hedefi arasındaki ilişkileri somutlaştırmaya yönelik olarak yönlendirilmiş olmakla birlikte, proje boyunca gerekli aşamalarda beslenecek bir veri tabanı niteliğinde algılanmalıdır. Diğer bir deyişle, bir yöntem geliştirme çalışması niteliği dolayısıyla, "veri toplama" sürekli bir aktivitedir. Bu Rapor kapsamında toplanan veriler, Adıyaman'da mevcut durumu saptamaya yönelik olarak sergilenmekte, ve bu mevcut durumla birlikte, proje hedefi-proje mekanı ilişkisi ortaya çıkmaktadır. Planlama çalışması ve çevre yönetim sistemi bileşenleri, geri-beslemelere dayalı bir "yöntem geliştirme" süreci içinde işlediği için, proje nihai olarak, pratikte hangi kriterlerin izlenmesi gerektiğini de ortaya koyabilecektir. Bu konunun daha net anlaşılması için, aşağıdaki şekilde, proje yöntemi mikro ölçekte gösterilmektedir.

Şemaya göre, sorgulama safhasında yapılan saptamalar ve proje çalışmalarından elde edilen geri besleme, planlama girdilerini tanımlamaktadır. Burada, veri toplama sürecini yönlendirecek en önemli saptama şudur: "Adıyaman'a ilişkin profil, doğal kaynaklarının bolluğuna rağmen özellikle ulaşım altyapısının yetersizliği nedeniyle kapalı bir sistem içinde gelişmemiş bir ekonomik yapıyı ortaya koymaktadır". Bunun planlama çalışmaları açısından iki önemli anlamı bulunmaktadır: Birincisi, doğal kaynakların kapalı bir ekonomik sistemin iç dinamiklerini harekete geçirme doğrultusunda nasıl kullanılacağı konusundaki değerlendirmelerdir. Burada mevcut kaynak tüketim ve üretim kalıplarındaki olası dönüşümler sorgulanmalıdır. İkincisi ise, yine kapalı ekonomik sisteme dinamik kazandırmaya çalışan pek çok çabanın etkilerini önceden tahmin etmeye ve kontrol etmeye yönelik bilgi zeminini hazırlamanın gerekliliğidir.

Haydi bakalım!

Planlama çalışmalarında ekolojik ayak izleri ve Coğrafi Bilgi Sistemi uygulamalarının kullanımına ilişkin ayrıntılı bilgi bir sonraki Gelişme Raporu'nun içeriği olup, bu raporda çizilen Adıyaman Profili'nin planlama çalışmalarını daha iyi canlandırmaya yönelik olarak analizlerde kullanılacak veriler ve bunların planlamaya etkileri aşağıdaki çizelgede verilmektedir. Çizelge 1'de yer alan kriterler, doğal sermayeyi kullanacak olası/planlanan kentsel ve sanayi gelişiminin yönünü belirlemeye yönelik olarak kullanılacaktır.

Çizelge 1: Planlama Kriterleri

Kriter	Planlamadaki etkisi
Mevcut kentsel doku	Yeni ve eski kent dokularının uyumu ve bütünleşmesi
Kısa ve orta-dönem kentsel gelişme alanları	Mevcut Çevre Düzeni Planı ve İmar Planı öngörülleri
Morfolojik yapı	Eğim Taşkın riski: su yönetimi
Mevcut ve planlanan yollar	Ulaşım da etkinlik
1. ve 2. sınıf tarım toprakları	Tarım topraklarının korunması
3. ve 4. sınıf tarım toprakları	Koruma-gelişme sorgulama
Erozyon derecesi	Önlem-koruma bölgeleri (fonksiyon) Ağaçlandırma alanları
Hidroloji (Yüzey suları)	Sistem içi su döngüleri Koruma bölgeleri (fonksiyon)- taşıma kapasitesinin hesaplanması
Yeraltı suları	Koruma bölgeleri - taşıma kapasitesinin hesaplanması
Jeoloji	Yerleşime uygunluğun belirlenmesi
Canlı yaşam	Ekosistemin tanımlanması, koruma bölgeleri
Mevcut Altyapı (Kanalizasyon+su)	Taşıma kapasitesinin hesaplanması- çevre yönetim sisteminin geliştirilmesi
Kültürel değerler	Koruma bölgeleri
Petrol ve Maden	Fonksiyon, çevre koruma, taşıma kapasitesi
Orman Alanları	Koruma bölgeleri, ekosistem tanımlama, yeni ağaçlandırma alanları saptama
Rekreasyon	Kentsel alanlarla bütünlük, koruma

Değişik fonksiyonlara (kentleşme, tarım, ağaçlandırma, sanayi, rekreasyon, vb.) göre uygunluk derecesi, daha sonraki planlama sürecinde değerlendirilecektir. Analiz çalışmaları, olası gelişme senaryoları şeklinde katılım çalışmalarıyla karşılıklı geri-beslemelerle sonuçlandırılacaktır.

Ağustos ayında yapılan ilk alan çalışmasına ilişkin görüşme içerikleri Ek-1'de özetlenmektedir. Tutanaklardan anlaşılacağı üzere, bu ön görüşmelerin temel hedefi, proje kapsamını kilit kurumlara aktarmak ve kent profilini belirlemeye yönelik veri tabanını oluşturmaya başlamak olmuştur.

Burada ayrıca vurgulanması gereken bir konu, "veri tabanı"nın proje çalışmaları boyunca gelişmesi gereken bir süreç olarak algılanması gereğidir. Çeşitli kurumlarca toplanan ve derlenen verilerin tek bir tabanda belirli hedefler doğrultusunda değerlendirilmesi, proje sonrasında da bir süreklilik gerektirmektedir. Diğer bir deyişle, izleme aşamasına yönelik olarak düzenlenecek veri tabanının, gereksiz verileri kapsamaksızın doğru olarak saptanmış göstergeler içermesi gerekmektedir.

2. CBS ÇALIŞMALARININ BAŞLATILMASI

Coğrafi Bilgi Sistemi (CBS) çalışmalarına ilişkin gelişmeler ise şöyle özetlenebilir:

- Bir dizi sayısallaştırma işlemi (Çevre düzeni planı, toprak kabiliyeti sınıfları, vb.)
- Uzaktan algılama görüntüsü elde etmeye yönelik veri kaynaklarının araştırılması ve Temmuz 2000 tarihli Land Sat 5 uydu görüntüsü siparişi
- T.C. Harita Komutanlığı'ndan 1/25.000 sayısal arazi verilerinin alınması doğrultusundaki başvuru yazılarının GAP BKİ'ye iletilmesi
- Diğer sayısal veri katmanlarına (1/25.000 ölçekli toprak sınıfları) ilişkin veri tabanına sahip kurumlarla görüşmeler

Bu çalışmalar sonucunda, GIS uygulamaları ile sağlanacak veri sorgulamasının katmanları oluşturulmaya başlanmıştır.

Uydu görüntüsü, arazi örtüsüne ilişkin durumu verecektir. Temmuz ayı tarihli bir uydu görüntüsünün seçilmiş olması, tarım alanlarının arazi örtüsü içinde daha net ayrımını sağlayacaktır.

Uydu görüntüsü ve sayısal arazi verilerinin karşılaştırılması ise çeşitli kriterler bazında sorgulamalara olanak verecektir.

→ Sırf bu iş 2 ay sürer (Haritacı almadığı!)

Sürdürülebilirlik nedir bu sınırlar

3. MEVCUT DURUMU SAPTAMAYA YÖNELİK ÇALIŞMALAR

Mevcut Durum Analizi, kent profilini proje hedefleri bazında sentezlemektedir. Hedef-mekan ilişkisi, "Kent Profili" başlığı altında ve bunu izleyen "Sentez" ile iki ayrı bölüm şeklinde sunulmaktadır.

Raporun ilerleyen bölümlerini izlerken karşılaşılabilecek bir sorun, projenin ölçek sorunudur. Burada, Adıyaman merkez ilçesi planlama teknikleri açısından bir laboratuvar niteliği taşıırken, sosyo-ekonomik gelişme ve ekosistemin bu doğrultuda kullanılması ve korunması için konulan gerçekçi hedefler ister istemez il, hatta GAP Bölgesi kapsamında dinamiklerin ele alınmasını gerektirmektedir. Ölçek sorunu, bir sonraki aşamada yoğunluklu olarak planlama çalışmalarının sergileneceği raporda netleşecektir.

Proje, ekolojik kriterlere dayanan bir planlama yöntemi geliştirirken, Adıyaman'da ekonomik gelişme doğrultusunda geliştirilebilecek stratejilerin, kent ve kentin dayandığı doğal kaynaklar sisteminin taşıma kapasitesi üzerindeki etkilerini tartışacaktır.

Birinci Gelişme Raporu, eko-kent planlama sürecinin ilk aşaması olarak, veri toplama ve ön değerlendirme çalışmalarının sonuçlarını sunmaktadır. Raporunda **Bölüm II.1** altında proje hedefleri bazında hazırlanan bir profil ve **Bölüm II.2**'de bunu izleyen sentez aşaması yer almaktadır.

4. KATILIM MEKANİZMASINI BAŞLATMAYA YÖNELİK ÇALIŞMALAR

Sosyolojik Etüdler üç temel bileşen içinde ele alınmaktadır:

- Sosyo-ekonomik yapının belirlenmesi
- Katılım eğilimlerinin değerlendirilmesi
- Katılımcı karar verme ortamını sağlamaya ve bu ortamı sürdürmeye yönelik stratejiler/öneriler

Sosyo-ekonomik yapının belirlenmesine yönelik olarak değerlendirilen veriler şunları kapsamaktadır: İlin kentsel ve kırsal nüfus yapısı, nüfus hareketleri, nüfus

hareketlerine neden olan etmenler, ildeki eğitim ve sağlık durumu, istihdam, işsizlik, il ekonomik yapısını oluşturan tarım, sanayi, ticaret ve turizm sektörlerinin mevcut durumu.

Katılım eğilimlerinin değerlendirilmesine yönelik olarak öncelikle, Adıyaman'daki kurum ve kuruluşlarla bir dizi görüşme yapılmıştır. Bu görüşmelerle ilgili özet bilgiler Ek-1'de yer almaktadır. Görüşmelere baz olan sorular ise Ek-2'de sıralanmaktadır.

Aynı zamanda projenin katılımcı mekanizmasını oluşturacak tüm paydaşların karar verme sürecine dahil edilmesi, il için yeni bir pratik olarak belirmektedir. Bu kapsamdaki sosyolojik etüdler için, çalışmanın başından sonuna dek izlenecek tüm teknik ve uygulamalar ile nitel ve nicel araştırma tekniklerinin bir potada tutulmasını gerektirmektedir.

Katılımcı yöntemlerle hızlı bir değerlendirme, bu tür bir çalışma içinde bir çok araştırma tekniğinin bir arada -nicel ve nitel- kullanma olanağını sağlamaktadır. Bu nedenle öncelikle sosyolojik etüdlerin ilk aşamasında;

- Alana ilişkin olarak doğrudan gözlem tekniği ile proje alanı incelenmiştir.
- Ayrıca, alana ilişkin bilgilerin toplanmasında, gözlem ve mülakatın yanısıra yazılı belgelerle (çeşitli istatistikler, resmi rapor ve yazışmalar, kurum kayıtları vs.) de var olan mevcut duruma ilişkin veriler elde edilmiştir.
- Yine bu ön araştırma süreci içinde, kilit noktada yer alan aktör ve kurumlarla derinlemesine görüşmeler yapılarak, kentin dokusunun ve yaşam koşullarının ön bilgilerine ulaşılmaya çalışılmıştır.

Ön çalışmalardan elde edilen bulgular ışığında çalışmanın ikinci aşamasında hedeflenen sosyolojik etüd aktiviteleri ise şunlardır:

- Kilit noktada yer alan yerel aktör ve kurumlarla birlikte çalışma grubu toplantıları düzenlemek,
- Farklı sosyo-ekonomik yapı içindeki kentlilerin kentsel yaşam alışkanlıklarını, tutum ve yönelimlerini saptayacak bir etüd kapsamında değerlendirme

yapmak ve aynı zamanda kentin sosyo-ekonomik ve kültürel yapı profiline ulaşmak,

- Sorun saptamak ve buna ilişkin çözüm önerilerine katılımcılığı sağlamak hedefi içinde projenin amaçları doğrultusunda farklı hedef grupları ile toplantı, derinlemesine görüşme yoluyla ve odak çalışmalarla nitel verilere ulaşmak.

Çalışma Gruplarının belirlenmesi ve çalışma düzeninin oluşturulmasına yönelik olarak tasarlanan Hazırlık Toplantısı planlanan ilk üç aylık dönemde gerçekleştirilememiş olup, projenin ikinci dönemine ertelenmiştir. Hazırlık Toplantısı'na yönelik öneriler ve katılımcılık konusundaki saptamalar **Bölüm II.3'**de yer almaktadır.

5. GELECEK ÇALIŞMALARIN TANIMLANMASI

Projenin birinci üç aylık döneminde gerçekleştirilemeyen Hazırlık Toplantısı ikinci dönemde gerçekleştirilecektir. Gelecek çalışmalar **Bölüm III'**de bir iş programı ile birlikte yer almaktadır.

→ 1/2'yi gruplarına belirlemek ve analiz? → yok!

II. PROJE ÇALIŞMALARI

1. MEVCUT DURUM ANALİZİ: Kent Profili

Aşağıdaki bölümlerde, Adıyaman merkez ilçesi sınırlarıyla tanımlı olan kent, sosyo-ekonomik ve ekolojik olarak etki alanında yer aldığı Adıyaman İli ile birlikte Güneydoğu Anadolu Projesi kapsamındaki bölge dinamikleri ana hatları ortaya koymaktadır. Dolayısıyla, "kent profili" olarak adlandırılmasına rağmen il genelindeki veriler de mevcut durum saptamaları içinde yer almaktadır. Kent profiliyle ortaya konan mevcut durum; Bölüm II.2 ve II.3'de etkileşimler ve katılım mekanizması bağlamlarında değerlendirilerek, katılımcı ortamda tartışmak üzere kilit konuların saptanmasına olanak sağlamaktadır.

1.1. Fiziksel Yapı

Adıyaman İli GAP Bölgesi içinde, 7.423 km²'lik bir alanı kaplamaktadır ve Diyarbakır, Gaziantep, Malatya, Maraş ve Şanlıurfa illeri ile çevrelenmektedir. İl, kuzeyden güneye doğru alçalan bir topografik yapı sergileyerek, rakımı 2.551 metre olan Akdağ'dan 669 metreye kadar inmektedir. Topraklarının %52'si dağlıktır. Ovalarının önemlileri arasında Kahta ovası, Keysun ovası ve Adıyaman ovası yer almaktadır. İlin batısı ve güneyi genelde düzlük alanlar olup engebeli bir topografya mevcut değildir. Bu alanlar çoğunlukla kıraç olmakla birlikte, 1, 2 ve 3. sınıf tarım topraklarının yarısına kuru tarım yapılan alanlardır. Ayrıca ilin doğu ve güney yönünde akmakta olan Fırat Nehri, Atatürk Barajı'nın yapılmasıyla büyük bir göl alanı oluşturmuştur. İlde bulunan diğer akarsular ise; Kahta, Göksu, Sofraz, Eğri, Kalburcu, Çakal, Ziyaret, Şepker ve Akdere çaylarıdır.

1.2. Doğal Yapı

1.2.1 Jeoloji

Adıyaman toprakları genellikle birinci ve ikinci zamanlarda oluşmuştur. Bu dönemlere ait kireçtaşı, kumtaşı, yeşil kayaç gibi değişik elemanlar yaygın olarak görülmektedir. Derinliklerde yer alan konglomeratik yapılar yüzeye çıkar. Bu köşeli ya da yuvarlak çakılların doğal çimento ile birleşmesinden ortaya çıkan kütlelerdir. Üçüncü zaman toprakları da Adıyaman il sınırlarındaki dağlık yörelerin niteliğini belirler.

1.2.2 İklim

Adıyaman ilinin bulunduğu bölge, Anadolu platosunun doğuya doğru gittikçe yükselen bir uzantısı olup, karasal ve sert bir iklime sahiptir. İlin kuzeyindeki dağlık kesimde, yazlar kurak ve serin, kışlar karlı ve soğuktur. Güneye doğru gidildikçe Akdeniz iklimi etkisinin görüldüğü ilin alçak kesimlerinde, yazlar sıcak ve kurak, kışlar ılık ve yağışlıdır. Yıllık yağış miktarı ortalaması yaklaşık 735 mm'dir. Ortalama nem oranı % 50'dir. İlin ortalama yıllık sıcaklığı maksimum 22.4 ° C, minimum 11.7° C olup ortalama değer 17° C, hakim rüzgar yönü Kuzey-Kuzeydoğu ve ortalama hızı 1859 m/sn'dir. Nisan, Mayıs ve Haziran ayları en rüzgarlı aylardır.

1.2.3 Ekoloji

Toprak

Topraklarının %90'ı çeşitli şiddetlerde erozyona maruz kalmakta ve tarımı kısıtlamaktadır. Toprak sağlığı, taşlık, kayalık ve drenaj bozuklukları da erozyonun dışındaki toprak sorunlarından (Tarım İl Mdl. 2000 yılı Çalışma Raporu). İldeki tarım dışı bazı alanlar ise Orman Genel Müdürlüğü'nün çalışmalarıyla ağaçlandırılmaktadır.

Çizelge 2: Adıyaman İli Arazi Kullanım Biçimi (1998)

Arazi türü	Alan (hektar)
Nadas alanı	5.414
Toplam tarım al.	293.925
Çayır-mera	225.700
Orman	134.236
Fundalık vs.	21.860
Taşlık kayalık	25.500
Yol-iskan	18.554
Su yüzeyi	29.928
Sazlık-bataklık	10.234
Akarsu yatağı	1.463
Tarım dışı toplam	467.475
Toplam yüzölçümü	761.400

Kaynak: Adıyaman Ticaret ve Sanayi Odası, Ekonomik Rapor, 1998

Yüzey Suları ve Yeraltı Suyu

Adıyaman sınırları içinde bulunan akarsuların en önemlisi Fırat Nehri'dir.

Adıyaman'ın, Şanlıurfa ve Diyarbakır illeri ile sınırını teşkil eden nehrin il içindeki uzunluğu 180 km'dir. Kahta, Kalburcu ve Göksu Çayları nehrin başlıca kollarıdır.

İlin 3.383 hm³/yıl toplam su potansiyelini hemen hemen tümünü 3.351 hm³/yıl ile akarsular oluşturmaktadır. İlin 31.349 ha'lık toplam yüzey suyu alanındaki akarsuların payı yaklaşık % 5 iken, Atatürk Baraj Rezervuar yüzeyi % 97 ile en büyük paya sahiptir.

Adıyaman merkezi ve çevresinde, DSİ Genel Müdürlüğü'nce birçok sondaj kuyusu açılmıştır. Bu sondaj kuyularına ait bilgilere göre; 5,24 – 17,10 m arasında değişen derinlikte yeraltı suyu seviyesi ölçülmüş ve 0,5 – 24,4 L/sn'lik verim elde edilmiştir.

Çizelge 3: Su Potansiyeli

Su Potansiyeli	Miktar hm ³ /yıl	%
Yeraltısuyu	32	1
Akarsular	3 351	99
Toplam	3 383	100

Kaynak: Adıyaman Sosyo-Ekonomik Profili, GAP BKİ, 1997

Çizelge 4: Su Yüzeylerinin Dağılımı

Su Yüzeyleri	Alan (ha)
Doğal Göl Yüzeyleri	613
Gölbaşı	219
Azalı	272
İnekli	109
Karagöl	13
Baraj rezervuar Yüzeyleri	29.169
Atatürk Barajı	27.243
Çat Barajı	19.35
Gölet Rezervuar Yüzeyleri	146
Kınık Göleti	25
Gözebaşı Göleti	13
Hasancık Göleti	13
İncesu Göleti	22
Mülk Göleti	46
Çataltepe Göleti	27
Akarsu Yüzeyleri	1.463
Fırat Nehri Anakolu	113
Kahta Çayı	300
Kalburcu Çayı	240
Göksu Çayı	360
Diğerleri	450
TOPLAM SU YÜZEYİ	31.349

Kaynak: Adıyaman Sosyo-Ekonomik Profili, GAP BKİ, 1997

Bir önceki sayfa da farklı.

Doğal Bitki Örtüsü ve Ormanlık Alanlar

İl toprakları bitki örtüsü açısından zengin değildir. Dağlık yöreler meşelik ve fundalıktır. Güneyde bitki örtüsü çayırardan, yer yer de çalılardan oluşmaktadır. 1456 ha'lık alan sazlıklarla kaplıdır. Ormanlık alanların ağaç türü dağılımı şöyledir:

Doğru mu? Kırık dedi? Yalan!
bir önceki sayfa farklı notları

Çizelge 5: Orman Varlığı

Orman Varlığı	Normal	Bozuk	Toplam
Kuru Orman	10.630	1.397	12.027
Baltalık Orman	-	118.041	118.041
Özel Orman	-	-	-
Toplam	10.630	119.438	130.068

Kaynak: T.C. Adıyaman Valiliği, Genel Bilgiler, Temmuz 2000

İnsanların olumsuz etkisiyle, daha önce orman örtüsüyle kaplı alanlar, günümüzde step haline gelmiştir. Bölgede mevcut orman alanları genelde meşe türünden olup düzensiz durumdadır.

1996 yılında Adıyaman Orman İşletme Müdürlüğü tarafından 405 ha enerji ormanı tesis programı, 135 ha enerji orman yenileme ve 500 ha kızılçam sahalalarında sıklık bakımı çalışması yapılmıştır. Bu sahalarda 7000 siter odun üretimi yapılmıştır. Toplam alanı 758.000 ha olup, ağaçlandırma sahaları dahil 135.000 ha'dır. Bu ise ilin toplam yüzölçümünün %18'idir.

İl topraklarını ve ormanlık alanları korumak üzere önemli bir girişim olan Dünya Bankası destekli Doğu Anadolu Su Havzası Rehabilitasyon Projesi uygulamaya konmuştur. Proje; Tarım İl Müdürlüğü, Köy Hizmetleri Müdürlüğü, Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Baş Mühendisliği ve ORKÖY ortaklığında yürütülmektedir. Proje kapsamı içerisinde, havzalarda yeni alanların ağaçlandırılması, bozuk alanların ve meraların rehabilitasyonu ve gelir getirici faaliyetlerle köylülerin projeye katılımı teşvik edilmektedir. Projenin temel amacı, Orta Fırat üzerinde yeralan yüksek havzalardaki ormanların mera ve tarım alanlarının yetiştirilmesi ve bu alanlardaki üretimin optimum seviyeye çıkartılarak korunmasıdır. Erozyonun önlenmesi sonucunda da Atatürk, Karakaya ve Keban barajlarına sediman akışı engellenerek ekonomik ömürlerinin uzatılması hedeflenmektedir. Bunların arkasındaki temel amaç da çiftçilerin yerinde kalkınmasını sağlamaktır. Bu amaç, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da doğal kaynakların yönetiminde köy topluluklarının ve çiftçilerin katılımıyla gerçekleştirilecektir.

Madenler ve Mineraller

Adıyaman İli'nde, Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı tarafından işletilen ve kentten 20 ile 100 km. uzaklıklarda bulunan petrol kuyularına sahiptir. Bunun yanısıra, bakır, krom, apatitli manyetit, fosfat, manganez de çıkarılmaktadır. Ayrıca ilde, linyit kaynakları ve marn, kil, kireçtaşı yatakları mevcuttur. (Kaynak: MTA Genel Müdürlüğü, 1996)

1.3. Sosyo-Ekonomik Yapı

1.3.1 Adıyaman İli Nüfus Yapısı

Son 30 yılda kentsel nüfusun 331.352 kişi, kırsal nüfusun ise 55.526 kişi olarak arttığı Adıyaman ili genelinde kentsel nüfusun yıllık artışı oldukça yüksek görülmektedir. 1970 yılında nüfusun, % 23.19'unun il ve ilçe merkezi konumundaki yerleşim birimlerinde -kentsel nüfus-, ve % 76.81'inin bucak ve köy ve köy-altı yerleşimlerde yaşadığı -kırsal nüfus- görülürken, günümüzde bu profil farklı bir görünüm kazanmıştır.

Adıyaman ilinin 1985 yılındaki 430.728 kişilik toplam nüfusu 1985-90 yılları arasında yıllık ortalama %3.5'lik bir artışla 1990'da 513.131 kişi olmuş ve 2000 yılı içinde de 690.386'a ulaşmıştır.

Adıyaman'da kentsel nüfus 1985-90 döneminde yıllık ortalama %7.4 oranında artmıştır ve bu oran Türkiye için %4.3 ve GAP içinde %5.7'dir. Görüldüğü gibi Adıyaman bu oranların üzerine çıkmaktadır. Adıyaman Merkez ilçe nüfusu da 1990'da 175.647 iken 2000 yılında 213.596'a ulaşmıştır. Türkiye'de yıllık nüfus artış hızı %2.3 iken Adıyaman ilinde ise %3.94'dür.

Bunların hangisini defretelim?

Adıyaman ili kırsalında aynı dönemde yıllık artış oranı %0.98 olmuştur. Bu oran Türkiye'de %0.5 ve GAP Bölgesinde %1.1. oranında gerçekleşmiştir. Adıyaman ilinde kentlerde yığılımların görülmesinin bir nedeni de, Atatürk Baraj Gölü altında kalan nüfusun kentsel alanlara göç etmesidir. GAP Bölgesinde iç göç oranları 1980-85 döneminde ülke düzeyinde düştüğü halde bölgede artmıştır.

1997 yılı istatistiksel verileri ışığında, Türkiye’de, nüfusa dayalı olarak tanımlanmış bulunan kentleşme oranı %65.03’tür. Bir başka deyişle, genel toplam nüfusun çoğunluğu artık kentlerde yaşamlarını sürdürmektedir. Bu söz konusu değişimi Adıyaman ili kapsamında da oldukça net görmekteyiz. 2000 yılı verileri ışığında artık kentsel nüfusun, toplam genel nüfusun % 58’ini oluşturduğu ve bunun karşısında ise kırsal nüfusun %41 oranında yer aldığı görülmektedir.

Çizelge 6: Adıyaman İlinin Genel Nüfusu ve Yerleşim Yeri Sayıları

Yüzölçümü	7.614 km ²
Adıyaman İl Nüfusu	690.386
Merkez İlçe Nüfusu	213.596
Kent Nüfusu	401.747
Kırsal Nüfus	288.639
Yıllık Nüfus artış Hızı (%)	3.94
İlçe sayısı (merkez ilçe dahil)	9

Kaynak:T.C. Adıyaman Valiliği, Temmuz 2000

Adıyaman ili, merkez ilçe dahil olmak üzere toplam 9 ilçe merkezinden, 22 belden, 391 köyden oluşmaktadır.

Çizelge 7: Adıyaman Merkez İlçesine Bağlı Bucak ve Köyler

Bucaklar	Bağlı Köy Sayısı	1997 Yılı Nüfusu
Merkez	57	36.753
Akpınar	14	15.982
Bağpınar	8	5.369
Koçeli	11	4.200
Kuyucak	16	11.613
TOPLAM	106	73.917

Kaynak: DİE Genel Nüfus Tespiti,1997

Adıyaman ili 1999 yılı itibariyle ilçelere göre kır-kent nüfus oranlarına baktığımızda, Merkez ilçenin, Çelikhan ve Gölbaşı ilçelerinin kentsel nüfus oranları diğer ilçe merkezlerinden daha yüksektir. Kentleşme oranı en düşük olan ilçesi ise Gerger’dir ve bunu Tut ve Samsat ilçeleri izlemektedir.

Çizelge 8: Yerleşim Yerleri ve Nüfus Durumu

İlçeler	Köy Nüfusu	İlçe Merkez Nüfusu	Toplam Nüfus	Km ² 'ye Düşen Nüfus	Köy Nüfusunun Toplam Nüfusa Oranı (%)
Merkez	73.917	213.596	287.513	169	26
Besni	66.924	44.355	111.279	84	60
Çelikhan	9.578	10.669	20.247	35	47
Gerger	23.750	4.354	28.104	40	85
Gölbaşı	25.904	34.826	60.730	77	43
Kahta	55.041	74.465	129.506	87	43
Samsat	7.318	4.667	11.985	35	61
Sincik	17.799	4.356	22.155	61	80
Tut	8.408	10.459	18.867	59	45
TOPLAM	288.639	401.747	690.386	Ort.72	Ort.42

Kaynak: Adıyaman Ticaret ve Sanayi Odası, Ekonomik Rapor, 1998

İlin genel toplam nüfusu içinde ağırlıklı nüfusa sahip olan ilçeler ise, sırasıyla Merkez ilçe, Kahta , Besni ve Gölbaşı ilçeleridir. Görüldüğü gibi ilçe merkezlerine yapılan yatırımlar ve diğer çekim güçlerinin yapısı ve nitelikleri doğrultusunda bu türden yerleşim birimlerine katılımı değişmektedir ve bu da kentleşme oranlarında da farklılıkların ortaya çıkışında etkili olmaktadır.

Çizelge 9: Kır-Kent Nüfus Oranları

İlçe	Kırsal nüfus		Kentsel nüfus		Toplam	Kır/kent nüfus oranı
	sayı	%	sayı	%		
Merkez	64.211	29,9	150.862	70,1	215.073	0,43
Besni	46.942	63,1	27.434	36,9	74.376	1,71
Çelikhan	4.416	30,7	9.947	69,3	14.363	0,44
Gerger	19.763	86,0	3.221	14,0	22.984	6,14
Gölbaşı	14.727	34,0	28.606	66,0	43.333	0,51
Kahta	64.280	52,4	58.369	47,6	122.649	1,10
Samsat	7.701	70,9	3.160	29,1	10.861	2,44
Sincik	13.866	68,9	6.256	31,1	20.122	2,22
Tut	8.131	71,3	3.276	28,7	11.407	2,48
İl toplamı	244.037	45,6	291.131	54,4	535.168	0,84

Kaynak: T.C. Adıyaman Sağlık İl Müdürlüğü, Brifing Dosyası, Nisan 2000

DİE verilerine göre, Adıyaman ilinde 1980-90 yılları arasında %5 oranda iç göç ve %10 oranında da dış göç olmuştur. Özellikle Atatürk Baraj Gölü havza sınırları içinde yer alan Merkez, Gerger, Kahta ve Samsat ilçelerinde nüfus hareketleri daha yoğunluklu olmaktadır. Daha öncede vurgulandığı gibi, GAP bölgesi olarak nüfus hareketleri irdelendiğinde, 1985-90 yılları arasında, Adıyaman kent nüfusu %11.3 oranında artarak, bölgede en çok kentleşme oranına ulaşmıştır. Böylesine bir gelişim ise beraberinde, altyapı, hizmetler ve kentleşme olgusu içinde birçok sıkıntıyı da getirmektedir. Bu alanlarda yaşayan kişiler daha yoğun olarak, geçinme, sağlık, eğitim, ulaşım ve konut sorunlarına maruz kalmaktadırlar.

1.3.2 Adıyaman Merkez İlçe Kentsel Nüfus Yapısı

Adıyaman Merkez ilçe kentsel Nüfusu 31 mahalle kapsamında oluşmaktadır. 1990 yılında 100.045 kişi olan Merkez ilçe kentsel nüfusu 1997 yılında 150.862 kişiye ulaşmıştır. Adıyaman ili Merkez ilçenin 1927- 1997 yılları arasındaki nüfus değişimi aşağıdaki Çizelgede verilmiştir.

Çizelge 10 Merkez İlçe Kentsel Nüfusu ve Artış Oranları (1927-1997)

Yıllar	Nüfus	Nüfus Artışı	Nüfus Artış Oranı%
1927	8.644	1.655	19.15
1935	10.299	1.223	11.87
1940	11.522	-1.330	-11.54
1945	10.192	1.441	14.14
1950	11.633	2.333	20.05
1955	13.966	2.521	18.05
1960	16.487	5.666	34.37
1965	22.153	9.110	41.12
1970	31.263	12.519	40.04
1975	43.782	9.437	21.55
1980	53.219	18.425	34.62
1985	71.644	28.401	39.64
1990	100.045	50.817	50.38
1997	150.862	-	-

Kaynak: DİE Genel Nüfus Tespiti, 1997

“ADİYAMAN İÇİN EKOKENT PLANLAMA YAKLAŞIMI GELİŞTİRME PROJESİ” ÜZERİNE GÖRÜŞLERİM

Sunay Demircan, 30 Kasım’00

Eleştirilerimi iki bölüme ayırmak istiyorum:

- Proje Dokümanı
- Birinci Gelişme Raporu

Proje Dokümanı:

1. Proje alanı neresidir?

- 1997 yılında ilk hali hazırlanan ve sonra da (Kasım’1999) bir revizyon geçiren doküman üzerinde belirlenen proje alanı: “Adıyaman and its surround” olarak tanımlanır. Bilindiği üzere surround kelimesi, kelimeyi çeken güçle orantılı olarak uzayan, genişleyen veya tam tersi daralan anlamlar taşır. Yani proje sınırı bir anda serhat ilimiz Edirne’de de bitebilir, ya da Adıyaman Atatürk Lisesi’nin bahçesinde de. Dolayısıyla proje raporunda dile getirilen “alanın ölçeği yok” şikayetleri anlamlıdır. Ancak, projenin başlamasından bunca süre sonra, bunun farkedilip, raporda sorun olarak belirtilmesi “projenin ruhunu yansıtan” şık bir ifade olmuştur.

2. Projede “ekosistem tanımlanması” ve ekosistem sınırlarının belirlenmesi” nasıl olacaktır?

- Proje metodolojisi içinde ana unsur “ekosistemin tanımlanmasıdır”. Doğal olarak akla gelmektedir ki, ekosistemi tanımlanamayan bir alanda, “eko-kent projesi yapıyoruz biz” denildiğinde, “eko” sözcüğünün, “yankı yapan kent” ya da “ekonomik kent” gibi çağrışımlar yapması kuvvetle olasıdır.
- 1.2.1. proje aktivitesi “alanındaki ekosistem sınırlarının belirlenmesi ve değerlendirilmesi”dir. Üstelik bu aktivite, ekolojik arazi planlaması çıktısının ilk eylemidir.

İyi de bu tanımlamayı, sınırları belirlemeyi ve değerlendirmeyi kim yapacaktır? Zira proje ekibinin iş tanımları içinde “eko” ile başlayan tek kelime ekonomidir(!).

Bu arada ilgi çekici bir konu da, projede eleman (danışman) giderlerinin, bütçe içinde %60'lara ulaşmasıdır.

- Diğer yandan “ekolojik sınırlar” kavramı da, bir anlamda “surround (!)” ve aynı zamanda yanlış bir ifadedir. Çünkü bu dünyada henüz “ekolojik sınır” diye bir sınır, tanıya şükürler olsun ki henüz keşfedilmemiştir. Temel alınan kavrama göre (tür ya da habitat ya da biom...) ekosistem sınırı vardır. Bir türün ekosistemi ayırdır, bir kumul habitatının ayrı. Dolayısıyla her birinin sınırları da apaynıdır.

Çizelgedeki verilerden de görüldüğü gibi Adıyaman ilçe merkezi kentsel nüfusu özellikle 1990-97 yılları arasında %50.38'lik bir artışla hızlı bir büyüme göstermiştir. Bu artışın nedeni olarak Atatürk Barajı Göl Havzası altında kalan yerleşim birimlerinden büyük bir nüfusun zorunlu bir göç olgusu sonucunda Adıyaman merkez ilçeye ve diğer ilçe merkezlerine yerleşmesi sonucunda gerçekleşmiştir.

Adıyaman Sağlık İl Müdürlüğü'nden alınan bilgiler kapsamında, Merkez ilçedeki hane sayısı 37.507 ve ortalama hane büyüklüğü ise 5.73 olup bu sayı İl genelinde 6.24'dür. Ortalama hane büyüklüğü en yüksek olan ilçe ise 8.75 ile Kahta ilçesidir.

Çizelge 11: İlçelere Göre Ortalama Hane Halkı Büyüklükleri

İlçe	Nüfus	Hane Sayısı	Ortalama Hane Halkı Büyüklüğü
Merkez	215.073	37.507	5,73
Besni	74.376	13.560	5,48
Çelikhan	14.363	2.370	6,06
Gerger	22.984	3.300	5,01
Gölbaşı	43.333	8.641	5,01
Kahta	122.649	14.010	8,75
Samsat	10.861	1.534	7,08
Sincik	20.122	2.522	7,98
Tut	11.407	2.332	4,89
İL TOPLAMI	535.168	85.776	6,245

Kaynak: Adıyaman Sağlık İl Müdürlüğü, Brifing Dosyası, Nisan 2000

1.3.3 Eğitim

Eğitim kurumlarında çalışanların faal nüfus içindeki payı %5.91 olarak görülmektedir. Özellikle ilk okul ve ilköğretim okullarında istihdam edilen öğretmen ve diğer personel bu oran içinde çoğunluğu oluşturmaktadır.

Nüfus açısından eğitim olgusunu ele aldığımız da ise, Adıyaman ilinde okul çağında bulunmayanlar nüfusun %16.7'sini oluşturmaktadır. Okur yazar olmayanların oranı %15.4'dür ve çoğunluğu %32.2 ile ilk okul mezunu oluşturmaktadır. Üniversite mezunları ise nüfus içinde %2.7'lik bir orana sahip bulunmaktadır. Merkez ilçe nüfusunun %14 okur-yazar değil, %30.9'u ilkokul, %14'ü ise ortaokul mezunudur. Üniversite mezunu olanların oranı da il geneline göre biraz daha yüksektir, %4.5'dir.

1.3.4 Sağlık

Genel olarak Adıyaman ilinin sağlık hizmetlerinin durumuna baktığımızda, sağlık hizmetleri de eğitimdekine benzer sorunları içeren bir durum sergilemektedir. Sağlık hizmetlerinde ebe, hemşire, sağlık memuru ve pratisyen hekim sayılarını uzman hekim ve diş hekimi gibi özel uzmanlaşma alanlarındaki hizmet veren kişilerle karşılaştırdığımızda, daha niteliksiz olan hizmet kesiminde nitelikli olana göre bir yığılma olduğunu görmekteyiz ayrı eğitimde istihdam edilenlerin ilkokul kademesinde orta, lise ve yüksek okul öğretim kademelerine göre daha fazla olması gibi.

Sağlık kurumlarında çalışanların faal nüfus içindeki oranı %1.98'dir. 1999 verileri kapsamında, bir uzman hekime düşen hasta sayısı 15.978 , pratisyen hekime düşen hasta sayısı da 5.748'dir. Adıyaman ilinin ilçelere göre 1999 yılında poliklinik hizmetlerinden faydalanma oranlarına baktığımızda en çok faydalanan Çelikhan ilçesi, bunu sırasıyla Samsat, Gölbaşı ve Tut izlemektedir. En düşük oran Sincik ve Merkez ilçede görülmektedir.

Çizelge 12: Nüfusun Eğitim Durumu ve Cinsiyete Göre Dağılımı(1999)

İlçe	Cinsiyet	Okur Çağında Değil	Okur- Yazar Değil	Okur- Yazar Değil	İlkokul Mezunu	Ortaokul Mezunu	Lise Mezunu	Üniversite Mezunu	Toplam
Merkez	Erkek	17.136	10.625	13.323	33.514	17.043	12.055	5.614	109.310
	Kadın	16.247	19.387	12.387	33.000	13.008	7.718	4.016	105.763
	Toplam	33.383	30.012	25.710	66.514	30.051	19.773	9.630	215.073
Besni	Erkek	6.393	4.126	4.406	14.341	3.884	3.183	855	37.188
	Kadın	6.847	8.038	4.166	13.084	2.754	1.950	349	37.188
	Toplam	13.240	12.164	8.572	27.425	6.638	5.133	1.204	74.376
Çelikhan	Erkek	1.192	517	188	2.794	585	1.869	235	7.380
	Kadın	1.093	886	240	3.174	573	930	87	6.983
	Toplam	2.285	1.403	428	5.968	1.158	2.799	322	14.363
Gerger	Erkek	2.098	2.150	2.294	3.420	460	293	55	10.770
	Kadın	2.101	3.973	2.399	3.115	355	257	14	12.214
	Toplam	4.199	6.123	4.693	6.535	815	550	69	22.984
Gölbazı	Erkek	3.264	1.802	2.192	8.613	2.506	2.480	652	21.509
	Kadın	3.139	4.215	2.013	8.858	1.629	1.646	324	21.824
	Toplam	6.403	6.017	4.205	17.471	4.135	4.126	976	43.333
Kahta	Erkek	11.396	8.593	9.243	17.556	5.622	8.768	1.104	62.282
	Kadın	10.952	10.822	9.189	17.112	3.984	7.630	678	60.367
	Toplam	22.348	19.415	18.432	34.668	9.606	16.398	1.782	122.649
Samsat	Erkek	824	401	2.416	1.208	355	197	76	5.477
	Kadın	856	600	2.367	1.125	251	143	42	5.384
	Toplam	1.680	1.001	4.783	2.333	606	340	118	10.861
Sincik	Erkek	2.121	1.575	1.778	4.131	356	178	97	10.236
	Kadın	2.093	2.795	1.865	2.963	92	65	13	9.886
	Toplam	4.214	4.370	3.643	7.094	448	243	110	20.122
Tut	Erkek	818	875	838	2.192	621	467	67	5.878
	Kadın	761	1.285	883	1.863	420	284	33	5.529
	Toplam	1.579	2.160	1.721	4.055	1.041	751	100	11.407
	Erkek	45.242	30.664	36.678	87.769	31.432	29.490	8.755	270.030
İl toplamı	Kadın	44.089	52.001	35.509	84.294	23.066	20.623	5.556	265.138
	Toplam	89.331	82.665	72.187	172.063	54.498	50.113	14.311	535.168

Kaynak: Adıyaman Sağlık İl Müdürlüğü, Brifing Dosyası, Nisan 2000

Çizelge 13: Yıllara Göre Sağlık Ocaklarının Dağılımı

İLÇE	1995	1996	1997	1998	1999
Merkez	17	19	21	22	22
Besni	10	12	14	14	14
Çelikhan	3	3	2	2	2
Gerger	3	3	3	3	3
Gölbaşı	5	5	5	5	5
Kahta	9	9	10	13	13
Samsat	1	1	1	1	1
Sincik	2	2	2	2	2
Tut	4	4	4	4	4
İl Toplamı	54	58	62	66	66

Kaynak:Adıyaman Sağlık İl Müdürlüğü, Brifing Dosyası, Nisan 2000

Adıyaman merkez ilçesinde 22 sağlık ocağı bulunmaktadır, il genelinde sağlık ocağı sayısı ise 66 ve 1 tane sağlık ocağı bulunan ilçesi ise Samsat'tır. Besni'de 14 Kahta'da ise 13 tane sağlık ocağı bulunmaktadır. Adıyaman merkez ilçenin toplam 66 sağlık ocağında ambulans sayısı ise 7'dir. İl geneline baktığımızda diğer sağlık kurumlarıyla birlikte ele aldığımızda, 22 tane ambulans bulunmaktadır. İl genelinde ambulans sayısı yeterli olmadığından birçok ilk yardım birimleri aktif halde bulunmamaktadır. Sağlık ocakları tarafından verilen hizmetlerin iyileştirilmesi içinde laboratuvar ve alt-yapı temini için çalışmalar Müdürlükçe başlatılmıştır. Kentin söz konusu hizmetlerinin eksiksiz olarak yerine getirilmesi için personel ve araç ihtiyaçlarının yeterli düzeye getirilmesi gerekir.

Yaygın hastalıklar içinde sıtma ile savaş çalışmalarının İl Sağlık Müdürlüğü'nün verileri kapsamında olumlu sonuçlar verdiğini görmekteyiz. 1995-1999 yılları arasında izlenen çalışmalara göre, toplam 16.849 köy ziyaret edilmiştir. Bu ziyaret içinde 2.321.710 hane ve 13.799.864 nüfus taranmış ve 1995 de 341 vakaya rastlanmış bu sayı 1996 da 740 olmuş ve 1999'da ise 39'a düşmüştür. Toplam 5 yıl içinde 1.378 vaka ile karşılaşmıştır.

Doğum olayında sağlık kurum ve kuruluşları ile personel kullanımına baktığımızda, yörede il bazında, %84'3'ü kurumu kullanırken, %7.1'i ebe ve hemşire yardımı ile

doğumu gerçekleştirirken, %8.6'lık bir oranda hala geleneksel yöntemlerle sağlık kurum ve personel yardımı olmadan doğum yapmaktadır. Besni(%36.4) ve Sincik (%61.3) ilçelerinde daha sıklıkla görülmekte, merkez ilçede ancak doğumların %6.3'ü sağlık personeli olmadan yapılan doğumlardır. Adıyaman ili hastanelerinde 1999 yılında ölüme neden olan hastalıkları ele aldığımızda, çoğunluk olarak, 61 kişi ishal, 53 kişi pnömoniler, 53 kişi bronşit ve astımdan öldüğü görülmektedir.

Öte yandan sağlıklı içme suyu ve hijyenik kanalizasyon kullanımı da insan sağlığı açısından önemli konulardan biridir. Adıyaman ilinin ilçelere göre su şebekesi ve kanalizasyon kullanan hane ve nüfus sayılarına 1999 verileri ışığında baktığımızda, toplam 535 kişiden 374.489 kişi evi su şebekesine bağlı ve 250.620 kişi de kanalizasyon kullanımına sahip olarak yaşamlarını sürdürmektedirler. Bu sayıları hane bazında ele alırsak, 85.776 hanelik il genelinin, 61.191 hanesi su şebekesine bağlı iken, 40.951 hanesi de kanalizasyona bağlı konutlarda oturmaktadır.

Çizelge 14: İlçelere Göre Şebeke Suyu ve Kanalizasyon Kullanımı (1999)

İLÇE	NÜFUS	Ortalama Hane halkı Büyüklüğü	Su Şebekesi		Kanalizasyon	
			Şebeke suyu Olan Hane Sayısı	Evi Su Şebekesine Bağlı Nüfus	Kanalizasyona Ulaşan Hane Sayısı	Kanalizasyona Ulaşan Nüfus
Merkez	215.073	5,573	30.014	171.980	26.675	152.848
Besni	74.376	5,50	10.061	55.336	2.737	15.054
Çelikhan	14.363	6,06	1.621	9.823	1.129	6.842
Gerger	22.984	6,96	1.359	9.459	457	3.181
Gölbaşı	43.333	5,01	7.256	36.353	770	3.858
Kahta	122.649	8,02	7.889	63.270	6.534	52.403
Samsat	10.861	7,08	1.442	10.209	570	4.036
Sincik	20.122	7,98	230	1.835	9	72
Tut	11.407	4,89	1.319	6.450	542	2.650
İl Toplamı	535.168	6,12	61.191	374.489	40.951	250.620

Kaynak: Adıyaman Sağlık İl Müdürlüğü, Brifing Dosyası, Nisan 2000

1.3.5 İstihdam

Adıyaman ilinde 1990 yılı verilerine göre iktisaden faal nüfus 202.691'dir. Bu nüfusun %79'u tarımda, %4.152i imalat sanayiinde, %2.98'i inşaat ve %13.35'i de hizmetler sektöründe istihdam edilmektedir. 1997 yılı verilerine göre genel istihdam durumuna bakacak olursak, toplam il nüfusu 690.386 kişiden, 12-64 arası yaştaki faal nüfusun 312.674 kişi olduğunu görmekteyiz. İşgücü harici olarak karşımıza 377.712 kişi çıkmaktadır. İstihdam edilenlerden 11.368 kişi emekli sandığına bağlı, 12.973 kişisi SSK'ya, 23.715 kişisi Bağ-Kur'a, 289.962 kişisi tarımda ve 5.295 diğer alanlarda istihdamda görülmektedir. İstihdamın sektörel dağılımı da aşağıdaki çizelgede görülmektedir.

Çizelge 15: İstihdamının Sektörel Dağılımı

İktisadi Faaliyet Kolları	1.3.6 Nüfus
Ziraat, Avcılık, Ormancılık, ve Balıkçılık	188.674
Madencilik	2.983
İmalat sanayi	26.612
Elektrik, Gaz ve Su	1.251
İnşaat	22.702
Toptan ve Perekende Ticaret	18.050
Ulaştırma-Haberleşme	8.190
Mali Kurumlar ve Sigorta vb.	3.378
Toplum Hizmetleri	40.320
İyi tanımlanmamış faaliyetler	514

Kaynak:Adıyaman Valiliği, Genel Bilgiler, Temmuz 2000

Çalışan nüfusun %16.75'i ücretli işçi, %0.25'i işveren, %25.9'u kendi hesabına çalışan ve %57'si ücretsiz aile işçisi olarak görülmektedir. İmalat sanayiinde 10 veya daha fazla işçi çalıştıran işyerlerinin sayısı 1992 verilerine göre merkez ilçede 1 Besni'de ise 2'dir. Diğer ilçe merkezlerinde ise bu özelliklere sahip işyeri mevcut değildir.

İstihdam edilen ve işsiz sayılmayan nüfus 231.622 kişidir. Özetle faal olan 312.674 kişilik nüfusun 231.622'si istihdam da yer aldığına göre 81.052 kişi işsiz görülmektedir. İşsizlik oranı kentte %26'dır. İşgücüne katılma oranı da %45'dir. Adıyaman İşve İşçi Bulma Kurumuna kayıtlı işsiz sayısı 3.720'dir.

Adıyaman'da işsizlik oranı oldukça yüksek görülmektedir. Bunun sebebi olarak Atatürk Barajı havzasında toprakları sular altında kalan nüfusun baraj öncesinde tarımda istihdam ediliyor olması ve bu nüfusun baraj sonrasında kentlere göç etmesi varsayılabilir. Göç ettiği yerleşim biriminde yatırımların yetersizliğinden dolayı istihdam yaratılmaması sonucunda, işsiz konumda kalmıştır. Çünkü arazi sahipleri aldıkları kamulaştırma paralarını yatırıma yöneltmeyip bankaya, ya da gayri menkule yatırdıklarından dolayı iş alanları yetersiz kalmaktadır.

1.3.7 Sosyal Güvence

Diğer yandan Adıyaman'da, sosyal güvence sisteminin önemli bir aracı olan Yeşil Kart kullanımının 1994-1999 yılları arasındaki sayısal verilerini gözden geçirdiğimizde, il genelinde, toplam Yeşil Kart sahibi kişi sayısı 1994'te 71.631 iken, 1999'da bu sayı 2,6 kat artışla 188.884'e ulaşmıştır. İlçeler arasında en yüksek kullanım Merkez ilçede görülmektedir: 1994'de 26.729 kişiden 1999'da 71.746 kişiye çıkmıştır. Bu aynı zamanda, kentteki yoksulluk düzeyinin giderek arttığının bir göstergesidir.

1.3.8 Toplumsal Yapı ve GAP'ın Etkileri

Güneydoğu Anadolu bölgesinde, göçebe aşiret örgütlenmeleri çerçevesinde gerçekleştirilen hayvancılık, göçerlik, yaylacılık gibi yarı yerleşik ekonomik ve sosyal yaşam biçimleri ve bunlara ilişkin kültürel yapılar yerleşik köy ve kent yaşamlarını da etkilemiştir. Ayrıca diğer önemli bir nokta da, toprak mülkiyet ilişkilerindeki çarpıklık ve tasarruf sistemlerindeki dengesiz dağılım, bölgenin de kendi içinde adil ve dengeli olmayan bir gelir ve refah bölüşümüne de neden olagelmiştir. Öte yandan da bölge özellikle GAP'ın uygulamaya başladığı dönemden bu yana 10-15 yıl içinde köyden göç ve kentleşme süreçleri ile hızlı dönüşümler dönemine girmiştir. Özellikle de sulama ve kalkınma projeleri ile bu dönüşümler daha da hızlanmakta ve karmaşıklaşmaktadır.

Kapalı sistemlerde yaşayan toplumların en temel belirleyicileri, geleneksel ve tarım toplumu özelliklerini taşımasıdır. Bu yaşam biçimi içinde köylü, inançları ile tekniği birbirinden ayırmaz. Genellikle bu türden topluluklar içine giren modern tekniklerin köylüler tarafından benimsenerek uygulanması oldukça zordur. Çünkü yeni tekniğin

uygulaması varolan kültür sisteminin varlığını tehlikeye sokacaktır bu nedenle modern tekniğin etkilerine karşı, bilinç altından kaynaklanan güçlü bir direnç bulunmaktadır. Geleneksel kapalı ekonomi niteliği taşıyan tarım toplumları kalkınma için gerekli olan girişimci değişim ekonomisi ile çelişme halindedir. İleriye yönelik gelişip büyüyen bir değişim ekonomisinin dinamiklerini yaratan üretilenin maliyet fiyatı ile satış fiyatı arasındaki farktır. Oysa ki, kapalı toplum ekonomisi içinde söz konusu olan değişimden bir artı değer doğması mümkün olmamaktadır. Bu nedenle, tarımsal üretim ve değişim, kalkınma ve büyüme için değil, durgun bir toplumun geleneksel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yapılanmıştır. Genellikle gelenek ve görenekler, geleneksel kapalı toplumun/ekonominin bir anlamda da tarımsal faaliyetlerin de temelini oluşturmaktadır.

Geleneksel kapalı toplumlarda, en genel anlamda basit bir ekonomik mekanizma topluma egemendir. Emegın veriminde yeterli bir gelişme olmadığı için üretim artışları önemli süreçlere neden olmamaktadır. Üretim doğal kaynaklara bağlıdır ve bu nedenle sınırlıdır. Geleneksel teknikler tercih edilmektedir. İşbölümü basit düzeydedir: Cinsiyet, yaş ve gruplara göre belirlenmektedir. Geçimlik ekonomi belirgin ve etkindir. Temel amaç ailenin geçimini sağlamaktır. Geleneksel kapalı toplumlarda akrabalık ilişkileri önemli işlevler taşımaktadır. Bu toplumun temelinde aile ve aile birliği önem taşımaktadır. Bu toplum türünde, bireyin varlığı aile bütünlüğü içinde erimektedir.

Bölgedeki bu geleneksel yapı artık, kurum ve değerleri ile birçok etmene bağlı olarak kökten dönüşümlere de uğramaktadır. Kısaca denilebilir ki artık geleneksel kapalı toplum yapısı kendini belirli noktalardan kırarak bir geçiş toplumu haline gelmektedir. Bu dönüştürücü etmenler şöyle sıralanabilir:

- Yerleşik yaşama geçme,
- kentleşme,
- toprak sahipliği ve tasarruf biçimindeki değişimler,
- tarımda makineleşme,
- sulama,
- yeni gübreleme sistemleri ve teknikleri,
- pazar için üretim, devletin idari,
- sağlık ve diğer sosyo-kültürel,
- sosyal ve ekonomik yapılarıyla bütünleşme.

Bölgenin, çoğunlukla kırsal alanlarında hakim olan gelenekçi birincil ilişkiler, geleneksel değer ve kurumlarca desteklenirken, kentsel yaşamın olduğu yerlerde, modernleşme süreçleri, GAP ile desteklenmekte ve böylece modern ve toplumsal kurum ve değerlerin lehine gelişmeler söz konusu olmaktadır.

GAP'ın etkileri bazında Adıyaman ilinin toplumsal yapı ve değişimi irdelendiğinde, öncelikle vurgulamak gereken konu şudur: Adıyaman ili, bölge içinde toplumsal, ekonomik ve kültürel değişimin en yoğun yaşandığı yerler olan Gaziantep, Diyarbakır ve Şanlıurfa illerinin arasına sıkışıp kalmış kapalı bir kent dokusu ile karşı karşıya kalmıştır. Çünkü kentin doğu illeri ile bağlantısını sağlayan Diyarbakır yolu baraj gölü havzasında sular altında kalınca feribot ile sağlanan ulaşım yeterli olmamakta, bu yönde kentin diğer kentler ile bağlantısında yaşanan sorunlar diğer alanlara da yansımaktadır; örneğin kentin konut alanlarının yapılanması ve kentsel yatırım alanların yer seçiminde de etkili olmaktadır. Kent şu anda Batı yönünde bir tek giriş ve çıkış noktasına sahip durumda bulunmakta ve diğer iller ve bölgeler ile bağlantılarını bu yolla sağlamaktadır.

GAP ile programlanan kalkınma hedeflerinin başında, kırsal alanlarda sulu tarıma geçilmesi ve mevcut olan ürün deseninin tamamen değişmesi ile tarımda üretim artışı yoluyla tarıma dayalı sanayiler geliştirmek yer almaktadır. Adıyaman ili bu kapsamda hala bitkisel üretiminde öncelikli sırayı buğday, arpa gibi kuru tarım alırken, tarımda endüstriyel bitki üretiminde de birinci ürün olarak tütün üretimi dokusunda fazla bir değişimi yaşamamaktadır. Bu ilgili kurum ve kuruluşların sorun olarak gündeme getirdikleri konular içinde de yer almaktadır.

Adıyaman ili ekonomisi genellikle tarıma, kısmen de hayvancılığa- özellikle küçük baş hayvancılığa dayanmaktadır. Tarım-dışı sektör yatırımları oldukça azdır ve kurulmuş olan sanayilerde petrol rafinerisi ve çimento fabrikaları dışında genellikle tarıma dayalı görülmektedir. Ekonomik varlığı sınırlı olan ilçe merkezi, bağlı ilçe ve köylerin pazarı durumundadır. Bu nedenle kentte küçük el sanatları ve ticari işyerleri öne çıkmaktadır.

1.4. Ekonomik Yapı

Adıyaman ili 2000 yılı yatırımları toplamı yaklaşık 21 trilyon TL olup GAP illeri içinde %5'lik bir paya sahiptir. Bu yatırımların sektörel dağılımı şu şekildedir:

Çizelge 16: Sektörlere Göre Yatırım Dağılımı

Sektörler	Tahsis (milyon TL)	Sektör payı (%)
Tarım	4.346.386	21
Madencilik	5.587.374	26
İmalat	22.000	-
Enerji	1.197.450	6
Ulaşım-haber.	6.047.572	29
Turizm	20.000	-
Konut	36.000	-
Eğitim	1.075.000	5
Sağlık	115.500	1
D.k.hizmetleri	2.557.147	12
Toplam	21.004.429	100

Kaynak: DPT, 2000 Yılı Yatırım Programı

Adıyaman ili yatırımları içerisinde en büyük payı ulaştırma-haberleşme sektörü almaktadır. Bunun büyük bir kısmını TCK Genel Müdürlüğü'nün yatırımları içinde yer alan Adıyaman Geçişi Projesi (693 milyar TL), Türk Telekom A.Ş.'nin telekomünikasyon altyapısının geliştirilmesine yönelik yatırımları (2.4 trilyon TL) ve DHMİ Genel Müdürlüğü'nün mevcut havaalanlarını idame ve yenileme projesi kapsamında Adıyaman Havaalanı için tahsis ettiği miktar (1.6 trilyon TL) oluşturmaktadır.

Madencilik sektörü yatırımları ise ağırlıklı olarak TPAO Genel Müdürlüğü'nün yıllık olarak gerçekleştirdiği yatırımlardır. Tarım sektörü yatırımları içerisinde DSİ Genel Müdürlüğü'nün Adıyaman-Çamgazi Sulaması 2.3 trilyon TL tahsis ve Samsat Pompaj Sulaması 1.Kısım 400 milyar TL tahsisle önemli yatırımlar arasında yer almaktadır.

1.4.1 Tarım

Adıyaman sahip olduğu zengin topraklarda tarıma dayalı bir toplumu barındırmaktadır. Tarıma dayalı bir toplum olmanın ilin ekonomik gelişimi üzerindeki sosyolojik etkilerinin yansısı, Atatürk Barajı ile birlikte gelen ancak henüz belirgin bir şekilde ilin gelişiminde etkisini gösteremeyen çeşitli potansiyel yararlar sözkonusudur. Dolayısıyla, kent ölçeğinde ele alınan proje, kent ekonomisini etkileyen tarım sektöründeki dinamiklerin anlaşılmasını gerekli kılmaktadır.

İlin toplam alanının %44'ü tarıma uygun alanlardır. Yaklaşık 292.359 ha civarında olan bu alanların 162.942 ha'lık kısmı sularsaz arazi, 48.973 ha baraj ve göletlerden sulanan alan miktarı olmakla birlikte 27.500 ha'lık kısmı da halk tarafından sulanan arazi miktarıdır. Ayrıca ilde 3 adet baraj ve 8 adet gölet mevcuttur (Adıyaman Valiliği, Genel Bilgiler, Temmuz 2000).

İl topraklarında baskın sektör olarak korumunu koruyan tarımın, toprak kalitesine ve Atatürk Barajı ile gelen suya rağmen, Adıyaman'da ekonomik gelişme ve refah düzeyinde bir iyileşme sağlamakta oldukça yetersiz kaldığı anlaşılmaktadır. Doğal kaynak varlığına rağmen, gelişme düzeyinin yükseltilmesinde engel oluşturan etkenler şöyle sıralanabilir:

- Atatürk Barajı'nın yapımı sırasında elden çıkan topraklardan elde edilen gelirin yatırıma dönüştürülmesi
- Geleneksel toprak kullanım dinamikleri
- Ürün deseni
- Yönlendirme ve eğitim gereksinimleri

Atatürk Barajı'nın Etkileri

İl topraklarının 49.118 hektarlık kısmı Atatürk Barajı rezervuar sahası içinde kalmıştır. Büyük bölümü verimli olan bu topraklar, Samsat ilçesinin de içinde yer aldığı 84 köy ve 46 mezrayı kapsamaktadır. Adıyaman ilinin kaybettiği bu topraklar toplam baraj göl alanının %60'ını kaplamaktadır. Sular altında kalan alanlardaki kamulaştırma bedelleri parçalar halinde verildiğinden ve bu gelirin gerekli yatırıma dönüştürülemediği sonucu ilde ekonomik açıdan verim sağlanamamıştır.

Ayrıca, 60.000 civarında nüfusun etkilendiği bu projeden kent merkezi ve çevresi gerek çarpık kentleşme gerekse tarımsal alanlara doğru yönelen konut hareketliliği açısından olumsuz yönde etkilenmiştir. İstimlak bedellerinin ödenmesi konusunda halk yatırıma yönlendirilmemekle birlikte, sulama olanaklarının yeterince sağlanamamasından dolayı beklenen fayda sağlanamamıştır.

Bu durum, Adıyaman toprakları açısından büyük bir dışsallık arz etmektedir. Kısa ve orta dönemde Adıyaman'ın kaybettiği değer içselleştirilerek Adıyaman'a geri kazandırılması gerekmektedir. Su altında kalan topraklarla birlikte çeşitli bağ, bahçe, meyve ağaçları gibi tarımsal üretim kaynaklarını kaybedenler ve toprak kamulaştırma bedellerinden faydalanamayıp, işledikleri topraklardan yoksun kalan kesim de bu dışsallıklar kapsamında değerlendirilmelidir.

GAP kapsamında olan sulama ve enerji amaçlı Adıyaman-Kahta ve Adıyaman Göksu-Araban projeleri ile toplam 116.152 ha alanın sulanması hedeflenmiştir. Ancak sulamanın yaygınlaştırılmaması nedeniyle, tarımda iyileştirmeye gidilememiş ve bunun sonucunda tarıma dayalı sanayi gerekli ölçüde gelişmemiştir. DSİ, Köy Hizmetleri Şube Müdürlüğü ve halk sulamalarıyla toplam arazinin sadece % 16.8'i sulanabilir durumdadır.

Atatürk Barajı'na rağmen yaşanan "su sıkıntısına" paralel olarak sulu tarıma geçişte zorluk yaşanmaktadır. Bunun nedenlerinden biri sulama maliyetlerinin çiftçilerce yüksek bulunmasıdır. Suyun pahalı olmasının nedeni ise suyun ancak pompajla çekilebiliyor olması, bunun da enerji maliyetinin yüksek olmasıdır. Suyun bölgede kullanım düzeni (suyun dağıtım, fiyatlandırılması ve kontrollü kullanımı) açısından sulama birliklerinin önemi anlaşılmalı ve bunların güçlendirilmesi hedeflenmektedir. Geleneksel kuru tarımın yoğun olarak yapıldığı bölgede, sulu tarıma geçişteki zorlukların biri de suyun kontrollü kullanımı konusunda bilgisizliği gelmektedir. Bununla birlikte, sulu tarıma geçişle değişecek olan ürün desenleriyle ilgili kar-zarar tabloları konusunda bilgi eksikliği bu dönüşümü geciktirmektedir.

Sulama maliyetleri sorulmuş?

Geleneksel toprak kullanım dinamikleri

Büyük toprak sahipleri ve başkasının toprağını işleyen çiftçiler -canan, marabacı, ortakçı, vb.- tarımsal etkinliklerin dinamiklerini oluşturmaktadır. Adıyaman ilinde, kırsal alanlarda yaşayanların %21.2'si toprak sahibi olmayıp, 50 dönümden az alanlara sahip olanların oranı %77.8, 51-100 dönüm toprağa sahip olanların oranı %0.7 ve 100 dönümün üzerinde olanların oranı %0.3'dür (GAP BKİ, Master Plan Çalışması, 1989).

Ürün deseni

Adıyaman'da tarım ürünlerinin dağılımı incelendiğinde, ekilen arazi alanı toplamında 471.300 ton tarla üretimi, 108.104 ton sebze üretimi, 49.943 ton ise meyve üretimi yapılmaktadır (Adıyaman Valiliği, Genel Bilgiler, Temmuz 2000). Ayrıca ilde fıstık ve üzüm yetiştiriciliği büyük önem taşımakta ve ilin ekonomisinde etkili olmaktadır. 1998 yılı verilerine göre 26.149 ha'lık alanda 3.411 ton fıstık ve 10.575 ha alanda ise 45.295 ton üzüm üretilmiştir (Adıyaman Ticaret ve Sanayi Odası, Adıyaman Ekonomik Raporu, 1998). Tarla ürünlerinde ise baklagillerin dışında ise 1998 yılında 31.780 ton şekerpancarı ve 21.413 ton tütün üretilmiştir.

Çizelge 17: Ürün Deseni (1998)

Ürünler	Toplam Arazi (ha.)
Hububat	157.739
Baklagil	41.768
Endüstri Bitkileri	42.768
Yem Bitkileri	542
Tarla Bitkileri(Diğer)	858
TARLA TOPLAMI	243.721
Antep Fıstığı	26.149
Bağ	10.575
Diğer Meyveler	934
MEYVELER TOPLAMI	37.658
Kavun Karpuz	3.978
Diğer Sebzeler	3.154
SEBZELER TOPLAMI	7.132

Kaynak: Adıyaman Ticaret ve Sanayi Odası, Ekonomik Rapor, 1998

Yöre halkı tütün yetiştiriciliğine oldukça fazla yönelme göstermekte ve bunun sebebi olarak bedellerinin Tekel ürünü olması nedeniyle devletten kolay alınması gerekçe gösterilmektedir. Dolayısıyla tütün yetiştiriciliğinin yaygın olmasının başlıca sebebi olarak pazar kaygısının olmaması anlaşılmaktadır. Buradan yörede bilinçli bir üretim politikasının olmadığı ve tarımın il için katkısının olması gerekenden az olduğu anlaşılmaktadır.

Tarım politikalarında toprak sahipleri ve çiftçilerin eğitim ve yönlendirme gereksinimleri

GAP BKİ'nin politikaları ve uygulamaları içinde, Atatürk Barajı'nın orta ve uzun vadelerde neden olacağı sosyo-ekonomik etkilerine karşı tedbirler aralarında yer alması beklenen tarım politikalarının yetersiz kaldığı söylenebilir. Tarım alanlarında bilinçli üretim yapılmasının zorunluluğu anlaşılmış olup bu doğrultuda çiftçinin yönlendirilmesi amacıyla çiftçileri ürün türlerine göre yönlendiren merkezler kurulmuştur. Ancak, Tarım İl Müdürlüğü'nün toprak sahiplerine ve çiftçiye ulaşmak yönünde gösterdiği çabalarda belirli engellerle karşılaştığı görülmektedir.

Hayvancılık

Diğer bir geçim kaynağı ise hayvancılıktır. Ancak tarıma kıyasla hayvancılık ikinci sırada yer almaktadır. 1999 yılı verilerine göre yerli ve melez olmak üzere toplam sığır sayısı 96.413 adet, koyun sayısı 307.883 adet ve keçi miktarı ise 170.433 adettir. Kümes hayvanlarının miktarı ise 450.000 adet civarındadır.

Ayrıca arıcılık konusunda da canlılık yaşanmaktadır. Toplam kovan sayısı 26.000 civarındadır (Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Adıyaman İl Müdürlüğü 2000 yılı Çalışma Raporu, Ağustos 2000).

Su Ürünleri

İldeki su ürünleri üretimi incelendiğinde, Atatürk Baraj Gölü alanı içerisinde, su ürünlerinde canlılık yaşanmaya başlanmış olmakla birlikte, balık üretimini arttırmaya yönelik çalışmalar yapılmakta ve bazı yatırımcıların ilgisini çekmektedir. İldeki göl, gölet ve akarsulardan 1999 yılı içerisinde 313.274 kg balık temin edilmiştir. Yaklaşık balık miktarı 500.000 adet civarındadır, Atatürk Baraj Gölü'nde, ağ kafeslerde ve havuzlarda Alabalık yetiştiriciliğine başlanmıştır.

??

İlde, toplam 163 ortağı olan 8 su ürünleri kooperatifi mevcuttur. İlde, 1999 yılı içerisinde 313.274 kg'ı balık olmak üzere, 489.472 kg su ürünü üretilmiştir. Yaklaşık balık miktarı 500.000 adet civarındadır.

1.4.2 Sanayi

Türkiye'deki petrolün yaklaşık olarak %54'ünün üretildiği Adıyaman, yakın bir geçmişe kadar sanayileşme açısından önemli bir gelişim göstermemiştir. Aşağıdaki çizelge sanayinin mevcut durumunu göstermektedir.

Çizelge 18: Sanayi Kuruluşlarının Sektörel Dağılımı

Sektör	Firma sayısı	Çalışan işçi sayısı
Gıda sektörü	27	381
Toprak Sanayi	5	206
Maden sanayi	2	45
Makine sanayi	4	42
Hizmet sektörü	6	162
Plastik ve ağaç sanayi	8	48
Tekstil(giyim-iplik)	34	2.986
TOPLAM	86	3.870

Kaynak: Adıyaman Valiliği, Genel Bilgiler, Temmuz 2000

İlde sanayi gelişimine yönelik etkinlikler arasında Organize Sanayi Bölgesi (OSB), Küçük Sanayi Siteleri (KSS) ve GAP GİDEM'in çalışmaları sayılabilir.

Organize Sanayi Bölgesi (OSB)

1997 yılında altyapı çalışmasına başlanan toplam 150 ha alan kaplayan OSB alanının 100 ha'lık kısmı sanayi parseli ve 50 ha'lık kısmı ise hizmetlere ayrılmıştır. 87 adet sanayi parseli mevcut olup sadece fiili olarak şu anda 3 adet tesis faaliyet göstermektedir.

Genel olarak tekstil, gıda, imalat ve tarım makinaları, plastik ambalaj, et, entegre, deri ile ilgili ana sektörlerle ayrılmıştır.

Şu ana kadar OSB'ye yeteri kadar rağbet olmasa da, Adıyaman-Gölbaşı güzergahı üzerinde düzensiz gelişmesi ile oluşan kent makroformundaki olumsuzluğun giderilmesi ve kentsel gelişmenin sağlıklı ve düzenli olması yönünde olumlu adım atılmıştır.

Küçük Sanayi Sitesi (KSS)

Adıyaman ilinde 1995 yatırım programı çerçevesinde 3 adet Küçük Sanayi Sitesi (KSS) yer almaktadır. Adıyaman merkezinde 350 işyeri kapasiteli, Besni ilçesinde 350 işyeri kapasiteli ve Gölbaşı ilçesinde de 100 işyeri olmak üzere toplam 800 işyeri kapasiteli Küçük Sanayi Siteleri öngörülmüştür. Gerek kent merkezinde, gerekse ilçelerde dağınık biçimde yer alan atölyelerin bir site şeklinde toplanması amacıyla ilk olarak 1984 yılında Adıyaman Sınırlı Sorumlu Küçük Sanayi Sitesi Yapı Kooperatifi kurulmuş olup, (Adıyaman Ticaret ve Sanayi Odası, Ekonomik Rapor) şu anda kentte dağınık olarak yerleşmiş olan küçük sanayi grupları, tamirciler, vb. siteye taşınmış, faaliyete geçmiş durumdadır. Adıyaman Küçük Sanayi Sitesi 350.000 metrekaare alan üzerinde kurulmuştur.

1994 verilerine göre faal nüfusun %26'sını bu sektörde çalışanlar oluşturmuştur. Ancak küçük ölçekli imalat sanayi bugüne kadar ulaşım zorlukları, hammadde ve ödenek yetersizlikleri nedenleriyle etkinlik kazanamamıştır. Bu tür etkinlikler daha çok yerel nüfusa yönelik olarak ve tamir işlerinde, kent merkezinde dağınık bir şekilde yerleşen etkinlikler KSS gibi daha örgütlenmiş bir üretim ortamına taşınması hedeflenmektedir.

Sanayi sektörünün gelişiminde yaşanan sorunlar

Tarıma dayalı sanayinin gelişme potansiyelinin çok yüksek olmasına karşın sanayi sektöründe çeşitli darboğazlarla karşılaşmaktadır. Ürün türlerindeki zenginliğin yanısıra, bunların mahsul edildikten sonra yeterince değerlendirilmemekte, dolayısıyla tarıma dayalı sanayi fazla gelişmemektedir. Bu ise ilde gelişme ve istihdama yönelik olumsuzluk oluşturmaktadır. Yörede fazla miktarda yetiştirilen buğdaya yönelik olarak un fabrikaları mevcut olup bu fabrikaların fazla olması nedeniyle düşük kapasite ile işletilmeleri neticesinde karlılığı düşürerek cazip olmaktan çıkmış durumdadır. Böylece tarıma dayalı sanayi, mevcut koşullarda yeterince yaygınlaşmamıştır.

Güneydoğu Bölgesinde ve Adıyaman İli özelinde ele alındığında, sanayileşmeyi ve girişimciliği etkileyen olgular içinde öncelikli olarak, bir çok sosyo-politik etken söz konusu olmaktadır. Bir anlamda, sanayileşme ve girişimcilik ruhunun Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde yer almaması, bölgenin coğrafi koşullarının ötesinde siyasi ve toplumsal nedenlere de bağlanmaktadır ve bu düşünce bölge insanı ve ilgili kurumlara da açıkça ifade edilmektedir. Bölgenin bu konumu, onun ekonomik gerilikten kurtulamamış, kendi içinde kapalı ekonomik ve siyasi ilişkiler yaşayan bir yapı olarak koruna gelmesine katkı sağlamıştır. Aşiretçilik, ağalık, şeyhlik gibi kurumlar, kapalı ilişkilerin yaşanmasında işlev görmüşlerdir. Günümüzde ise bu yapının çözülen dokusu içinde artık doğu-batı entegrasyonu içinde Güneydoğu'ya girişimlerin yapılması kaçınılmaz bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sanayileşme hamlesi için gerekli yatırımları sağlayacak girişimcilik nasıl yaratılabilir sorusuna karşılık, öncelikle girişimcileri etkileyen sosyal ve çevresel faktörleri irdelemek gerekmektedir.

Girişimci gözü ile bölge insanın iş ve yaşam biçimine bakıldığında ise, hala kentsel yaşam içinde kırsal değer ve tutumlar içinde kentlileşemeyen nüfusun ağırlık taşıması dikkati çekmektedir. Bu nüfus kentsel yaşamına eski değer ve kurumlarını da taşıdığı için çalışma yaşamında da aynı davranış modellerinin etkileri görülmektedir. Örneğin bir girişimcinin ifadesi göre, fabrikada ücretli işçi konumunda çalışan birinin, pamuk, tütün toplama ya da tarımsal ürünlerin hasat zamanı olduğunda kendinin ya da akrabalarının işlerine yardımcı olmak için işten ayrılması ya da işe devamsızlığını çok daha rahat gerçekleştirmesi olgusu, onun bugüne dek sahip olduğu geleneksel iş yaşamı değerleri ve alışkanlıklarına dayandırılmaktadır.

Diğer bir nokta, işgücünün kırdan kente göçü yaşayan nüfus kapsamında değerlendirmesi yapıldığında, bu işgücünün daha öncesinde ücretsiz aile işçisi konumunda kendi topraklarında ya da tarımsal işletmelerinde çalışmalarından dolayı niteliksel açıdan kentin ücretli emeğinden farklı konumda bulunmaktadır. Genellikle de göç eden ailelerin genç kız ve erkek çocukları tekstil vs gibi emek yoğun üretim alanlarında çalışmaktadır.

Öte yanda bölgesel pazarın küçük olması, girişim gücünün yetersiz ve bilinçsiz oluşu, yeterli düzeyde gelişmemiş bir iletişim ve ulaşım ağı ile tarım dışı sanayi

girdilerinin su- elektrik vs. şimdilik yetersiz oluşu girişimcilerin önündeki dar boğaz olarak karşılırlarına çıkmaktadır.

Adıyaman Valiliği, sanayici ve işadamlarının Adıyaman'da karşılaştıkları sorun ve bunlara ilişkin çözüm alanları arasında şunlar yer almaktadır:

- Ucuz işletme sermayesinin sağlanması,
- Kalkınma Bankası'na yapılacak geri ödemelerde kolaylık sağlanması,
- SSK primi ve KDV'nin alınmaması,
- Bölgedeki banka mevduatlarının kredi olarak bölgeye dönmesinin sağlanması,
- Teşviklerde istihdam garantisinin aranması,
- KOSGEB temsilciliğinin açılması,
- Hayvancılıkla ilgili teşvik, yatırım ve danışmanlık hizmetlerinin sağlanması,
- Gümrük muhafaza müdürlüğünün açılması.

İlde vergi vs. yönünden birtakım muafiyetler olmasına rağmen gerek KOBİ kredileri, gerekse diğer kredi koşullarından yararlanma güçlükleri söz konusudur. Fakat bununla birlikte; gelir ve kurumlar vergisi istisnası, çalışanlardan kesilen vergilerin ertelenmesi, işlemlerde vergi, resim, harç istisnası ve bedelsiz yatırım yeri tahsisı gibi bazı olumlu tedbirler 1998 yılından itibaren uygulamaya konulmuştur.

Bu konuyla ilgili olarak, Kalkınmada Öncelikli Yörelere İstihdam yaratılması ve yatırımların teşvik edilmesi amacıyla, 1998 yılında kabul edilen 4325 sayılı kanun çıkarılmıştır. Bu kanun, yatırımlara bedelsiz olarak kamu arsa ve arazisi temin etmek ve böylece istihdam imkanlarını arttırmak için gerekli önlemleri almayı amaçlamıştır. Ancak bu kanundan yararlanabilmek için gerekli şartlara haiz olmak ve teşvik belgesi almak zorunluluğu getirilmiştir. Ayrıca, 1999 yılında alınan bir kararla; yarım kalmış, işletme sermayesi nedeniyle işletmeye geçememiş veya kısmen işletmeye geçmiş yatırımların ekonomiye kazandırılması da amaçlanmıştır. Bu karar ile, imalat sanayi (çırçır ve paketleme yatırımları hariç), tarımsal sanayi (soğuk hava depoları dahil), sağlık ve eğitim yatırımlarının teşviki, desteklenmesi ve dolayısıyla ekonomiye kazandırılması ve bu sayede de üretim ve istihdamın arttırılması amaçlanmaktadır (Adıyaman Ticaret ve Sanayi Odası, Adıyaman Ekonomik Raporu, 1998).

Adıyaman'ın çevre illerle olan ulaşım bağlantılarındaki yetersizlikler, ilin bölge ile olan ticari iletişimini zayıflatmaktadır. Ticaretteki bu darboğaz, kente hammadde girişi ve üretilen ürünlerin bölgeye pazarlanmasını zorlaştırarak, sanayinin gelişmesini olumsuz yönde etkilemektedir.

GAP Girişimci Destekleme Merkezi (GİDEM)

Kente hakim olan geleneksel tarım toplumu yapısının etkili olduğu olumsuzlukların giderilmesi amacıyla ve buralarda gelişmeyi sağlayabilecek bilinçli yatırımların yapılması doğrultusunda GAP BKİ'nin Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ile birlikte yürüttüğü "GAP Bölgesi'nde Entegre Bölgesi Kalkınmanın Güçlendirilmesi ve Sosyo-Ekonomik Eşitsizliklerin Azaltılması" amaçlı olarak GAP GİDEM (Girişimci Destekleme ve Yönlendirme Merkezleri) kurulmuştur. Yatırım danışmanlığı niteliği sayılabilecek GAP GİDEM Adıyaman Merkezi, Adıyaman İli'nde uygun yatırım alanlarının belirlenmesi, pazar, finansman ve teknik konuların araştırılması, yatırımcıların yönlendirilmesi, ortaklıklar oluşturma, yatırımcıların ihtiyaç duydukları konularda eğitilmesi ve bazı yatırımların halka açılması konularında da hizmet vermeyi amaçlamaktadır.

Adıyaman GAP-GİDEM'in ilde gerçekleştirdiği faaliyetler arasında, Kağıt Fabrikası, Ayakkabı Fabrikası, Tomografi Merkezi, Konfeksiyon Atölyesi, Yem Fabrikası, Bebek Sağlık Ürünleri İthalatı sıralanabilir. GAP-GİDEM Adıyaman ofisinin üzerinde çalıştığı mevcut projeler ise Sitrik Asit Fabrikası, Çelik Boru Tesisi Tahin Pekmez Tesisi, Küp Şeker Tesisi'dir.

1.4.3 Ticaret

Adıyaman ilinin ticari durumu, sanayisi gibi ve ona bağlı olarak bir gelişme göstermemiştir. Bunun nedeni ise, sanayileşme aşamasında olmasına ve imalat sektörünün yeterli düzeyde olmaması sonucu, ticari mal ve ürünlerin doğrudan piyasaya ve pazarlara sunulamamasıdır. Ancak un fabrikalarındaki üretimin Doğu ve Güneydoğu illerine gönderilmesi, buğday, arpa, nohut, mercimek, pamuk, tütün, fıstık, üzüm gibi ürünlerin diğer illerdeki esnaflara satılması ve buralardan da az da olsa ihraç edilmesi göze çarpmaktadır. İhraç ürünleri arasında ağırlıklı olarak fıstık, iplik, kilim, sava ve turistik el dokuma halıları yer almaktadır. Ticaret faaliyetlerinin türü ve artışı hizmet verilen nüfus ve kentlinin tüketim eğilimlerine bağlı

kalmaktadır. Özellikle gıda ürünleri ağırlıklı olmak üzere, toptan ve perakende ticarete gelişme eğilimi görülmektedir.

1.4.4 Turizm

İl turizm potansiyeli açısından ele alınacak olursa; yöredeki tarih öncesi buluntuların yanısıra özellikle Kommagene krallığına ve İslami döneme ait çok sayıda antik kalıntılar ve tarihi yapılarla birlikte Nemrut Dağı ön plandadır. Adıyaman'daki başlıca kültür varlıkları aşağıdaki gibi sıralanabilir.

- Nemrut Dağı- Doğu terası, Batı terası, Kuzey terası, Antiochos Anıt Mezarı ve Tanrısal Heykeller
- Eski kale (Kahta veya Nymphaios Arsemia'sı)
- Eski Kahta'da Memluk Kuş Sarayı
- Karakuş Tepesi (Kadın Kraliçe Mezarları)
- Samsat Höyük
- Cendere köprüsü, Derik kalesi, Gerger kalesi, Pirin mağaraları, Zey köyü kayalık ve mağaraları, Palanlı mağaraları, Palaş mağaraları, Haydaran mağaraları, Fırlaz Höyüğü, Beş tepeler, Eski Besni kalesi, Kale höyük, Batalhöyük

Yöredeki turizm bu tarihi varlıklara dayanmakla beraber kent, doğal turizm değerlerine de sahiptir. Karst topografyası, koyaklar, lapyalar, su yutanlar, kanyon vadiler; yürüyüş, manzara görme uçuşları ve alpinizm gibi faaliyetlerle turizme açılacak doğal değerlerdir.

1998 yılı verilerine göre kentte konaklayan toplam 34527 turistin % 20'si yabancı, % 80'i yerlidir. Bu miktar, aynı yıl Türkiye'deki toplam turist oranının yaklaşık % 0,2'sidir. Adıyaman'daki turistik tesislerde ortalama kalış süresi 1,25 gün, tesislerin doluluk oranı ise yılda ortalama % 19,69'dur (Konaklama İstatistikleri Bülteni, Turizm Bakanlığı, 1998). Adıyaman'da toplam 27 adet konaklama tesisi bulunmakta olup, bu tesisler Merkez, Gölbaşı ve Kahta ilçelerinde yer almaktadır. Bu tesislerin 9 adeti turizm işletme belgesi, 18'i ise belediye ruhsatlı olarak işletilmektedir. Adıyaman ilinde Turizm işletme belgesi ve Belediye ruhsatlı tesislerin toplam oda sayısı 595, yatak kapasitesi ise 1205'dir (Adıyaman Valiliği, Turizm Rehberi, 1999). Adıyaman'da turizm istatistikleri, Türkiye'nin diğer turistik yörelerine, özellikle sahil kentlerine oranla çok farklılık göstermektedir. Bunun başlıca nedenleri, çekim

unsurlarının oluşturulmaması, tanıtımın yeterince yapılmaması ve ulaşım zorluğudur. Ayrıca, konaklama tesislerinin miktar ve kalite yönünden yetersizliği ve baraj gölü civarındaki yeşil alanların olmaması olumsuz etki yapmaktadır.

1.4.5 Konut ve İnşaat Sektörü

Adıyaman'da Atatürk Barajı suları altında kalan yerleşim alanları ve ilin gelişmesi ile doğru orantılı olarak yeni konut alanlarına ihtiyaç doğmuştur. Böylece mevcut koşulların dışında oluşan bu gelişme bazı sorunları da ortaya çıkartmakta ve düzensiz bir yapılaşma gerçekleşmektedir. İldeki gelişme yönü olan Gölbaşı yolu güzergahı boyunca inşaat sektöründe artış gözlenmekte ve konut alanlarında geleneksel mimarinin dışına çıkılarak modern yapılar inşa edilmektedir. Ancak bu gelişme ile birlikte merkezdeki arazi fiyatlarının yüksek olması neticesinde kent dışına da taşınmaktadır. Bu da düzensiz konut alanlarının oluşumuna sebep olmaktadır. Böylece kent toprakları bilinçsizce kullanılmakta ve ekonomik olmamaktadır.

Kentteki konut alanları oldukça çeşitlilik göstermektedir. Kale çevresinde eski yapılar mevcut olup, çoğunlukla tek katlı, taş ve kerpiçten yapılmıştır. Buralarda geleneksel bir yapı görülmekle birlikte çıkmaz sokaklara da rastlanmaktadır. Diğer yapı tipi ise alt katları ticarete dönüşmüş bitişik nizamlı betonarme binalardır. Bunlar en fazla 5 katlı yapılardır. Mahalle içlerinde ve yeni gelişme güzergahında 1 veya 2 katlı binalar da yaygındır.

İlde konut kooperatifçiliği de son yıllarda hızlanmıştır. Bunların ilk örneklerinden sayılacak olan Altınşehir Mahallesi, konut kooperatiflerince mevzi planları yapılarak inşaatları yapılan düzenli konut alanlarından. Ayrıca belediye tarafından altyapısı yapılan Narlıkuyu Toplu Konut Kooperatifi de bu örneklerden sayılmakta ve çeşitli etaplar olarak çoğaltılmaktadır. Adıyaman ilindeki konut yapı kooperatifi sayısı ise 74 adettir (Adıyaman Valiliği, Genel Bilgiler, Temmuz 2000).

Ayrıca, ilin batı-doğu güzergahı üzerindeki anayol boyunca yüksek katlı apartman inşaatları da mevcut olup tamamlanmış birçok yüksek blok yapılmıştır. Kalitesi yüksek olarak inşa edilen bu apartmanların çoğunun alt katları ticari amaçla kullanılmaktadır.

Adıyaman ilinde inşaat sektörüne yönelik yapı malzemelerinin bir kısmı başka illerden temin edilmekle birlikte ildeki imkanlardan da yararlanılmaktadır. Kireç, tuğla, kiremit, kum, çakılın yanısıra çimento da kent çevresinden sağlanmaktadır. Kent merkezinde çimento fabrikasının yanısıra, 30 adet civarında briket fabrikası da bulunmaktadır.

1.5. Ulaşım

İlin kuzey kısmının topografik yapısından dolayı, Malatya ile ulaşım bağlantısı yeterli değildir. Bununla birlikte, Adıyaman-Diyarbakır bağlantısını sağlayan karayolu Atatürk Barajı göl alanı içinde ve Adıyaman-Şanlıurfa bağlantısı Çamgazi göl alanı içinde kaldığı için bu güzergahlarda ulaşım feribotlarla sağlanmaktadır. Kente giriş çıkışlar ağırlık olarak batı yönündeki karayolundan sağlanmaktadır. Kentin ulaşım açısından en önemli verisini karayolu ulaşımı oluşturmaktadır.

Adıyaman ilinde karayollarının 1992 yılı sonu itibarıyla 772 km'si devlet ve il yolu, 3500 km'si köy yollarıdır. Adıyaman'a bağlanan Malatya, Kahramanmaraş, Gaziantep karayolu, Gölbaşı ilçesinden geçmektedir. Çelikhan ilçesinin ise il merkezine dahi ulaşım bağlantısı mevcut değildir.

Malatya'yı Diyarbakır üzerinden Kurtalan'a bağlayan demiryolu hattı Adıyaman ilinde Gölbaşı merkezinden geçmekte olup 44 km'dir.

Havayolu ulaşımı amacıyla, 1998 yılında Adıyaman havaalanı hizmete açılmıştır.

Adıyaman çevre düzeni planında, kentin kuzeyinden geçecek bir çevre yolu önerilmiştir. Bu yol aynı zamanda Malatya-Çelikhan karayolunu da kent dışından diğer karayollarına bağlayarak, OSB alanının yanından geçmektedir. Ayrıca, Adıyaman-Urfa bağlantısı Çamgazi barajı göl alanı içinde kaldığından, yeni bir güzergah hazırlanmış olup, planda barajın kuzeyinden geçen Besni-Adıyaman karayolu kuzeyde mevcut yola paralel olarak devam ederek çevre yoluna bağlanmıştır. Böylece, bölgedeki trafik akışının kent dışına taşınarak kent içi ulaşımın rahatlatılması amaçlanmıştır.

Baraj yapılmadan önce, önemli anayollardan olan Şanlıurfa, Adıyaman ve Siverek arasındaki D360 yolu, Atatürk Barajı nedeniyle yeni bağlantılarla, Adıyaman ve Siverek'in, Kahta ve Bucak'la doğu-batı bağlantısını sağlamaktadır. Baraj üzerinde kalan kısımdaki ulaşım ise feribotla yapılmaktadır.

Yapılan çalışmalarda ulaşım modeli 2005 yılı için tahmin edilen ulaşım kapasitesini hafifletmek amacıyla, talep ve ekonomik analizler neticesinde karayollarının ve demiryollarının rehabilitasyonu hedeflenmiştir.

1.6. Kentsel Gelişim

Kent, kuzeyde dağlık kesim ile güneyde tarım toprakları arasında sıkışarak doğu-batı aksında gelişmek durumundadır. Kentin gelişimi, batıya yönlendirilmekle birlikte, doğu yönünde gelişme ise bağlantı yollarının zayıflığı nedeniyle birtakım sosyo-kültürel olguların bulunduğu anlaşılmaktadır.

Diğer yandan, kentnin batı yönünde gelişiminde de karşılaşılan birtakım kısıtlamalar söz konusudur. Yine tarım topraklarının varlığı, bu kez kentleşme-tarım ikilemini gündeme getirmektedir. Bununla birlikte, kent sınırlarına çok yakın olan köylerin kentsel araziye dahil edilmesinde ayrı zorluklarla karşılaşmaktadır.

1.6.1 Çevre Düzeni Planı ve Nazım İmar Planı

1993 yılında hazırlanan ve hedef yılı 2005 yılı olan Çevre Düzeni Planının Açıklama Raporu'na göre, plandaki ana yaklaşım; önemli bir gelişme göstermesi beklenen kent makroformu ile sulanacak ve korunması gereken değerli tarım alanları arasındaki arazi kullanım dengesinin optimum düzeyde sağlanmasıdır. Sanayi ve konut alanları gibi önemli kentsel kullanışların yer seçimi ve gelişiminde de bu prensipler dikkate alınmıştır.

Çevre Düzeni planında, 1988 yılında onaylanmış imar planında alınan kararlar gözönünde bulundurulmuştur. Ancak imar planı, nüfus projeksiyonu ve dolayısıyla nüfusa bağlı kentsel yerleşim alanı tahsisinde yetersiz kalmış, mevcut nüfus plan sınırlarını zorlar duruma gelmiştir. Çevre düzeni planında kentsel alanın gelişmesi için yer ayrılarak, bu gelişmenin kontrollü ve tarım topraklarını işgal etmeyecek

şekilde gerçekleşmesi amaçlanmıştır. İmar planına göre, kentin güneydoğusu baraj ve güneybatısı ise verimli tarım alanları nedeniyle gelişmeye elverişli değildir. İmar planında yer alan bu karar Çevre Düzeni Planı'nda da korunmuş, kentin gelişme bölgesi kuzey ve batı bölgeleri olarak belirlenmiştir. Bu kararın nedenleri; düşük kaliteli tarım toprağı , Organize Sanayi Bölgesi yer seçimi ve çevre yollarıdır. Çevre Düzeni Planı'na göre , Adıyaman kent makroformunun, 2005 yılında, kuzeydeki dağılımına kadar olan bölgeye eklenen 450 ha'lık konut alanı ile 1850 ha'lık bir alanı kapsayacaktır.

İlin 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı, projenin gelecek aşamalarında, ulaşım ve çevre altyapısına dair verilerin sağlanması ve değerlendirilmesine yönelik olarak ele alınacaktır. Ancak 1/1000 ölçekli Uygulama İmar Planı, gerek kapsamı, gerekse öngördüğü kararların içeriği itibarı ile bu proje kapsamı içinde yer almamaktadır.

1.6.2 Kentsel Enerji Kullanımı

Adıyaman'da toplam elektrik enerjisi tüketiminin 1995 yılı verilerine göre % 62,5'ini sanayi, % 11,9'unu konutlar teşkil etmektedir. Adıyaman'daki elektrik enerjisi tüketimi sektörel dağılımı miktar ve değer olarak Çizelge 19'da verilmiştir.

Çizelge 19: Elektrik Enerjisi Tüketimi Sektörel Dağılımı

İlde üretilen enerji miktarı	Miktar (kwh)
Toplam	361.129.490
Resmi Daire	9.785.243
Sanayi İşletmesi	225.842.887
Ticarethane	5.501.211
Konut	42.943.063
Tarımsal sulama	17.021.387
Şantiye	2.005.635
Sokak aydınlatma	20.031.740
Diğer	38.016.324

Kaynak: Elektrik,Gaz ve Su İstatistikleri, DİE, 1995

Ayrıca, Türkiye'de son yıllarda etkin bir şekilde uygulanan kırsal elektrifikasyon neticesinde, 1992 verilerine göre Adıyaman'da elektriksiz köy kalmamıştır. Bu ise temel bir altyapı göstergesidir.

Isınma amacı ile fuel-oil, kömür ve odun kullanılır. Yaz aylarında sıcak su elde etmek için kollektörler vasıtası ile güneş enerjisi kullanımı da son yıllarda oldukça yaygınlaşmıştır.

Termal güneş santralleri, güneş pilleri ve güneş kolektörleri gibi sistemlerle ilgili herhangi bir proje geliştirilmemiştir.

Rüzgar enerjisinden faydalanmak için, rüzgar hızının 3 m/sn'den fazla olması gerekmekte olup, gerekli potansiyelin ilde mevcut olmayışından dolayı rüzgar enerjisinden faydalanılmamaktadır.

Bitkisel ürünlerin, hayvan ve orman atıklarının, tropik çayırların, şehir ve endüstri atıklarının çevrimi yoluyla elde edilen biyomas enerjisi ise fazla yaygınlaşmamıştır. Ancak kırsal kesimlerinde yoğun olarak tezek kullanılmaktadır.

1.6.3 Kentsel Çevre Altyapısı

İçme Suyu

GAP Bölgesi'ndeki belediyelerin, 1992 yılı itibari ile % 24'ünde içme suyu şebekesi mevcut iken 1997 yılı itibari ile, bu oran % 38'e yükselmiştir. Yine 1992 yılında GAP Bölgesi'ndeki belediyelerin % 43'ünde şebeke inşaatı devam etmekteyken, 1997'de bu oran %35 civarına gerilemiştir. 2010 yılında bölgenin tüm içme suyu şebekesinin bitirilmesi planlanmıştır.

Merkez ilçe içme suyu Gürlevik (370 l/sn) ve Kırkgöz (75 l/sn) su kaynaklarından sağlanmaktadır. Kuru-Planlı içmesuyu iletim hattı tamamlanmış olup şehir merkezine 150 l/sn içmesuyu sağlamaktadır. Adıyaman Ticaret ve Sanayi Odası'na göre Adıyaman "su problemi olmayan iller arasındadır" (Ekonomik Rapor, 1998). Yeni kurulan belediyeler dışında GAP Bölgesi'ndeki tüm kentsel yerleşimler basınçlı içmesuyu şebekesine sahiptirler, ancak yetersizlikler yaşanmaktadır. İçmesuyu konusundaki yetersizlikler, öngörülenin üzerinde nüfus artışlarından

kaynaklanmaktadır. Barajdan su almanın maliyeti daha fazla olduğu için, Gömükhan Barajı'nı devreye sokma çabaları sürmektedir.

* Adıyaman ilinde içme suyu şebeke inşaatları Tut ilçesi hariç, GAP'ın devam ettiği 90'lı yıllarda tamamlanmıştır.

GAP idaresi tarafından yaptırılan "GAP Bölgesel Ulaşım ve Altyapı" çalışmalarını kapsamında, Adıyaman ilinin Merkez, Besni, Gölbaşı ve Kahta kentsel yerleşimlerinin içme ve kullanma suyu tesisleri incelenmiş ve tesislerin 2005 hedef yılı gereksinimlerini karşılamayacak durumda oldukları tespit edilerek, ilçelerin 1/5000 ölçekli içmesuyu, kanalizasyon şebeke ve arıtma projeleri yapılmıştır.

* 1997 yılı itibari ile, Adıyaman merkez, Kahta, Eskiköy ve Besni ilçelerinde içmesuyu şebeke inşaatı, Balkar ilçesinin içmesuyu şebekesinin projelendirilmesi devam ederken, Gölbaşı ve Samsat ilçeleri 1999 yatırım programında yer almaktadır.

Kanalizasyon

Samsat ilçesinin kanalizasyon şebekesi ve arıtma tesisi 1985 yılında, Adıyaman merkezinin arıtma şebekesi, 1993 yılında tamamlanmıştır. Adıyaman merkezinin arıtma tesisi inşaatı, Gölbaşı ve Kahta ilçelerinin kanalizasyon şebekesi ve arıtma tesisleri inşaatları devam etmekte iken, Çelikhan ve Besni ilçelerinin kanalizasyon şebekesi ve arıtma tesisleri projelendirme aşamasındadır. Ancak inşaatı tamamlanmış arıtma tesislerinden hiçbiri işler durumda değildir.

GAP BKİ tarafından, Adıyaman ilinde, inşaat ve altyapı sektöründe halen yürütülmekte olan işler şunlardır:

Bunların durumu ne?

- Kahta kanalizasyon ve pisu arıtma tesisi inşaatı,
- Adıyaman-Besni Kanalizasyon Şebeke ve Arıtma Tesisi Projesi Kanalizasyon Projeleri tamamlanmış olup, arıtma projeleri % 30 oranında gerçekleşmiştir.
- Adıyaman-Çelikhan Kanalizasyon Şebeke ve Arıtma Tesisi Projesi Kanalizasyon projeleri tamamen gerçekleşmiş olup, arıtma projeleri fiziki gerçekleşme oranı % 65 civarındadır.
- Adıyaman-Gerger Kanalizasyon Şebeke ve Pissu Arıtma Tesisi Projesi
- Adıyaman-Sindik Kanalizasyon Şebeke ve Pissu Arıtma Tesisi Projesi

- Adıyaman-Tut Kanalizasyon Şebeke ve Pissu Arıtma Tesisi Projesi
- Adıyaman-Kömür Kanalizasyon Şebeke ve Pissu Arıtma Tesisi Projesi

Ancak, Atatürk Baraj gölü çevresindeki yerleşim birimlerinin kanalizasyonları Atatürk Barajı'na boşalmakta ve buradan pompalan su da içmesuyu olarak geri dönmektedir. Merkez İlçe Belediyesi, İller Bankası tarafından projelendirilen arıtma tesisi için gerekli kamulaştırmayı yapmış, ancak yatırım henüz gerçekleştirilmemiştir.

Katı Atıkların Bertarafı

DİE 1992 verilerine göre Adıyaman'da günlük olarak 250 ton katı atık toplanmaktadır. Atıklar merkez ilçede düzenli olarak hergün toplanmakta ve açık depolama alanında düzensiz bir şekilde depolanarak bertaraf edilmektedir. Merkez İlçe Belediyesi, topladığı atıkları baraj gölüne 1 km uzaklıkta bir vadiye dökmektedir. Atıklar, evsel ve tıbbi atıkları karışık olarak içermektedir. Koku, sinek üremesi, sahipsiz hayvanlar ve görüntü kirliliği gibi rahatsızlık yaratan unsurlar yanında düzensiz ve açık döküm, sızıntı sularının baraj sularına karışma riskini getirmektedir.

1.7. Çevre Kirliliği

Su Kirliliği

Atatürk Baraj Gölü çevresindeki yerleşimlerde oluşan evsel atıksular, içme suyu amaçlı da kullanılan baraj gölünde yaratılan su kirliliği açısından en önemli sorunlardan biridir. Kanalizasyon sistemlerinden çıkan atıksular arıtılmadan derelere (Sitelce Çayı) ve Baraj Gölü'ne boşaltılmaktadır. Ayrıca bu yerleşimlerde, evsel atıksuların toplandığı fosseptiklerin sızdırır niteliklerinden dolayı fosseptik sızıntılarından kaynaklanan kirlilik riski bulunmaktadır. Eğrice ve Sitilce mevkiinde arıtma tesisleri yapımları devam etmektedir.

Hava Kirliliği

Adıyaman ili, bölgede hava kirliliğinin en yoğun yaşandığı il olarak rapor edilmektedir. Kirlilik kaynakları; merkez ilçedeki sanayi tesisleri, yerleşim yerlerinden ısınma amacıyla kullanılan kalitesiz kömürlerin yakılması, ve sanayide

oluşan atık yağların yakılması olarak belirtilmektedir. Oluşan emisyonların hareketi ise kentin kuzeyindeki sıradağlar nedeniyle engellenmektedir. Ancak , proje grubunun bölge ziyaretleri sırasında İl Sağlık Müdürlüğü ile yaptığı görüşmeler sırasında, kentin hava kirliliği ölçümlerinin sağlıklı olabileceği doğrultusunda izlenim edinilmiştir.

Toprak Kirliliği

Toprak kirliliği ile ilgili olarak rapor edilmiş bir veri bulunmadığı için burada ancak risklerden söz etmek olasıdır.

Adıyaman özelindeki toprak kirliliği risklerinin başında petrol çıkarma faaliyetleri sırasında çelik boru indirme sürecinde kaçaklar olabilmektedir. Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı (TPAO) tarafından yapılan sondajlarda ve sonrasında, toprak kirliliğine karşı önlemler alınmaktadır. Petrol iletim hatlarındaki patlama gibi kaza durumlarında ise yayılma olan arazi istimlak edilmekte, toprak kaldırılarak "çamur havuzu" denilen sızdırmaz havuzlarda biriktirilmektedir. Arazinin tarım alanı olması durumunda, çiftçiye hasar tazminatı ödenmektedir.

GAP Bölgesi genelinde olduğu gibi Adıyaman toprak kirliliği riski taşıyan en önemli kaynaklardan biri tarımsal üretimdir. Tarımsal üretim esnasında yanlış dozaj ve yöntemlerle yapılan ilaçlama veya kirlenmiş yüzey sularının tarımsal alanda kullanılması sonucu, tuzlanma, alkalileşme ve ağır metal birikmesi ile toprak kalitesinin önemli ölçüde zarar görmesi riski vardır. Genellikle, toprak yapısına ve uygulanan miktara bağlı olarak, bitki üzerine uygulanan pestisitlerin % 75-80'i toprağa karışabilmektedir. Aynı şekilde, havadan yapılan ilaçlamalarda da hedef alan çevresindeki geniş alan kirlenmektedir.

Sulama ve ilaçlama dışında, hasat sonrası tarlalarda kalan anızların toprak işlemeyi kolaylaştırmak amacı ile yakılması, toprakta organik madde miktarının azalması, toprağın geçirgenliğinin kaybolması ve rüzgar erozyonuna neden olarak tarım topraklarına telafisi mümkün olmayan zararlar verebilmektedir.

Gürültü Kirliliği

Göksu nehri kıyısında bulunan çimento fabrikasının hammaddesi yöredeki kayalardan elde edilmekte ve bunun için de patlatılan dinamitler civar köylerde yaşayan halkı rahatsız etmekle kalmayıp, evlerde çatlamalara neden olmaktadır.

2. SENTEZ

Me! *70%*
Bu Rapor, kente ilişkin sosyo-ekonomik ve çevre profilini çizmekle birlikte, katılımcı bir kentsel gelişme planlaması gerçekleştirmeye yönelik mevcut kurumsal yapıları ve toplumsal yapıya ilişkin genel hatları ortaya koymaktadır. Böylece, eko-kent planlama çalışmalarına paralel olarak, projenin en önemli katılım mekanizması olan Yerel Gündem 21'e doğru giden süreç şekillenmektedir.

WASIL OLUŞUR RY
Aşağıda, öncelikle, bir önceki bölümde çizilen profilin sentezini yapmaya referans oluşturacak teorik çerçeve incelenmektedir. Böylece, sentezin proje hedefleri bağlamında kalması sağlanmaktadır.

2.1. Teorik Çerçeve

ekos. bileşenlerin ne oluyorlar?
Bir eko-kent planlama çalışması, ekosistem bileşenlerine uyumluluğu hedeflemelidir. Bu bağlamda, kentsel gelişmeyi etkileyen ekonomik dinamikler ve kentsel gelişmeyi taşıyacak çevre altyapısı, kenti içine alan ekosistemdeki dengeleri ve döngüleri gözönünde bulundurmalıdır. Sürdürülebilir bir kent ekonomisi, o kent çevresindeki doğal kaynaklara ve bu kaynakların kullanım şekline dayanmaktadır. Bu nedenle, bu çalışmanın özünü oluşturan "eko-kent" terimi, ekonomi ve doğal sistem arasındaki dengeyi içeren bir şekilde algılanmalıdır. Kentsel altyapı elemanları ve çevre yönetim sisteminin amacı ise ekonomi-ekoloji dengesini sürekli desteklemektir.

Ekonomi-ekoloji etkileşimleri, ekonomik sektörlerin girdi olarak kullandığı doğal kaynaklar ve her türlü ekonomik faaliyet (tüketim ve üretim) sonucu atılan atıkların çevre üzerindeki etkileri bağlamında değerlendirilmelidir.

Kent profilinin değerlendirilmesinde, mevcut durumda kentsel gelişme ve bunu etkileyen ekonomik durumun "ne kadar sürdürülebilir" olduğuna yönelik değerlendirmeler yapılmalıdır.

Kapalı bir sistemde üretim-tüketim dengelerini kurmak ve buna bağlı ekosistem sürdürülebilirliğini sağlamak her ne kadar daha ulaşılabilir görünse de, bilgiye erişimin sınırlanmış bir yapı sürdürülebilirliği olumsuz yönde etkileyecektir.

2.2. Sentez ve Değerlendirmeler

Kalkınmada öncelikli bir il olarak işsizliğin en yüksek illerden biri oluşu, ekonomik gelişme üzerine ağırlıklı olarak eğilinmesini gerekli kılmaktadır. Tarımsal üretimin bugün ekonomiye yeterli katkı sağlayamayışı ve baraj projelerine rağmen yaşanan su sıkıntısı, sistemin taşıma kapasitesi bakımından önem taşımaktadır. Taşıma kapasitesi değerlendirmelerine yönelik olarak kullanılacak "ekolojik ayakizleri" yöntemi de toprak ve su kaynaklarının tüketimine (kullanımına) odaklanacaktır.

Öncelikle ekosistem açısından ele alındığında, kuzeyde dağlık yapı, güneyde ve batıda uzanan tarım alanları, doğuda ise Atatürk Baraj gölü ile sınırlanmaktadır. Bu sınırlar içinde çeşitli alt ekosistemler tanımlamak mümkün olduğu gibi, projenin odağı olan kentsel gelişme perspektifinde değerlendirildiğinde, en önemli unsurun ekosistemle etkileşim içinde olan ekonomik alt-sistemin olduğu görülmektedir. Bunun en önemli nedenlerinden biri, tarıma yani doğrudan doğal kaynak kullanımına dayalı bir ekonomik yapının hüküm sürmesidir. GAP Bölgesi'ndeki kalkınma projelerinin önemli bir elemanı olarak inşa edilen Atatürk Barajı ise su zincirindeki konumu ile diğer bir önemli unsur teşkil etmektedir.

Ekonomik alt sistem bağlamında; ulaşım altyapısındaki yetersizliklerin sınırladığı ticari ilişkiler nedeniyle kapalı bir ekonomik yapıdan söz etmek mümkündür. Kapalı bir sistem oluşturan ilde ve dolayısıyla da kentte, madde ve enerji kullanımının sürdürülebilir olması beklenirken rağmen, ekonomik durumun gösterdiği gibi sürdürülebilir olmayan genel bir yapının hüküm sürüyor olması çeşitli nedenlere bağlanabilir:

- **Doğal kaynakların doğru fiyatlandırılmaması ve dışsallıklar:** Adıyaman topraklarından elde edilen pekçok yarar hem GAP Bölgesi'ne hem de tüm Türkiye'ye ulaşmaktadır. Dolayısıyla Adıyaman kaynaklarının üzerindeki baskı Adıyaman'dan değil, petrol kaynaklarını ve baraj suları altında kalan topraklarını, elde edilen enerjiyi kullananlardan kaynaklanmaktadır. Ancak, bu ekosistem hizmetlerinin bedelleri doğru hesaplanmakta, bir anlamda içselleştirilmemektedir. Sulama projeleri kapsamında barajların kapladığı topraklarda kaybedilen doğal sermaye sadece toprak sahipleri değil o toprakları işleyerek geçimini sağlayan dezavantajlı kesim düşünülerek içselleştirilebilirdi;

ayrıca uzun dönem yararlar kısa dönemde içselleştirmeye çalışılarak sadece kamulaştırma bedelleri ödenmiştir.

- **Toplumsal eşitsizlikler:** Büyük toprak sahipleri ile dağlık kesimde yaşayanlar ya da toprak sahibi olmayanlar gibi dezavantajlı gruplar arasındaki uçurumun büyüklüğü ve buna paralel kaynak kullanımında katılımcı olmayan karar verme süreçlerinin işleme sürdürülebilirliği sınırlamaktadır.
- **Bilgiye erişim:** Tarımın ve tarım dayalı sanayinin gelişmesinin önünde çeşitli engeller bulunmaktadır. Toprak etüdleri, sulama ve kimyasal girdilerin kullanımına ilişkin eğitim, pazar analizleri gibi bilgi sağlama mekanizmalarının eksikliği risk almayı, karar vermeyi ve gelişmeyi engellemektedir.

Yukarıda ekonomi-ekoloji etkileşimleri bağlamında irdelendiği gibi, kent ekonomisinin durağan yapısı dikkati çekmektedir. Bu durağanlığın en belirgin özelliği de kentin çevresiyle yoğun bir ekonomik ilişkiden yoksun olmasıdır. Sonuçta, kent neredeyse kapalı bir sistem olarak belirmektedir. Kapalı bir sistem oluşu ve pasif nitelikli iç dinamiklerin çok kompleks olmaması, makro ölçekte çalışmayı büyük ölçüde sınırlamaktadır. Diğer yandan yönetilebilir ölçekte bir kent yapısı sergilemesi nedeniyle bu durum proje açısından olumlu bir etki olarak algılanmaktadır.

Değerlendirmelerin ön safhasında sistem yaklaşımı yerine analitik yaklaşım güdülerek,⁸⁰ kentin iç dinamizmi belirli konu başlıkları altında çözümlenmektedir. Bu konu başlıkları, kentte sosyo-ekonomik gelişim ve buna olanak sağlayan doğal kaynaklarla ilgili kilit konulardan oluşmaktadır. Bu kilit konular, gelişme açısından hantal kalan alt bileşenleri çözümlenmek üzere saptanmaktadır. Her kilit konu, içeriğiyle ilgili olarak belirli sorumluluk taşıyan ya da çıkar güden ilgi grupları (paydaşlar) ile ilişkilidir. Kilit konularla ilgili paydaşların birarada değerlendirilmesi kent dinamizmini ortaya çıkaracaktır. Projenin ilerleyen aşamalarında, Yerel Gündem 21 mekanizmasının yaşama geçirilmesiyle bu kilit konular arası fonksiyonel bağlantılar kurulmasında yerel paydaşlar rol oynayacaktır.

Rapor sonunda yer alan kilit konular matrisinde görüleceği gibi, projede saptanan ve ilerleyen aşamalarda analizleri daha ayrıntılı olarak devam edecek süreçler, katılımcılık mekanizmasına entegre olacaktır. İlk alan çalışmasıyla bunun ilk adımı atılmış durumdadır. Bu görüşmelerde ilgili kurum, kuruluş ve bireylerin farklı

yönleriyle sorunlarını dile getirmeleri ve proje grubu tarafından yapılan nesnel değerlendirmeler sonucu kent profili oluşmaktadır.

Kent profili ve yukarıda yapılan değerlendirmeler ışığında, ekonomi-ekoloji-katılım üçgeninde gerçekleşen sentez, kilit konular bağlamında toplanacak çalışma gruplarının biraraya gelerek, proje kavramlarını kentin ve ilin sorunlarıyla bağdaştırarak fikir üretme ve proje geliştirmeye doğru giden adımları tanımlamaktadır. Öncelikle, kent profilinin değerlendirilmesi sonucunda ortaya tablo aşağıda özetlenmektedir:

- Tarım topraklarının büyük kısmı nüfusun çok küçük bir kısmının elindedir. Büyük toprak sahipleri olarak niteleyebileceğimiz bu kesim, topraklarını kendileri işlemeyip, mevsimlik işçiler ve ortakçılarla yıllardır süregelen tarım geleneğini devam ettirmektedirler. Ekonominin tek dayanağı sayılabilecek tarım topraklarını ve bu tarım topraklarından elde edilen sermayeyi ellerinde tutan büyük toprak sahipleri, ne yeni tarımsal tekniklerin ne de yeni ekonomik sektörlerin geliştirilmesi konusunda girişimlerde bulunmaktadırlar. Kent ekonomisinin bu durağan halinden en olumsuz etkilenenler, nüfusun büyük bir kısmını oluşturan tarım işçileridir. Türkiye genelinde rastlanabilecek bir olgu olmasına rağmen, bu durum, ekonomisi yoğunluklu olarak tarıma dayalı olan Adıyaman'da önemli bir etki yaratmaktadır. Dolayısıyla ilde tarım dışında bir sektör gelişmemekle birlikte, tarım sektörü de gelişmemektedir.
- Oysa Adıyaman çok zengin tarım topraklarına sahip bir ildir. Ancak, Atatürk Barajı ile birlikte suyun gelmesine rağmen tarım sektöründe umduğu gelişmeyi bulamamış ve bir hayal kırıklığı yaşanmıştır. Atatürk Barajı suları altında kalan Samsat ilçesinin meyve bahçeleri ve bağlarla kaplı toprakları suya gömülmüş ancak parça parça aldığı toprak kamulaştırma bedellerini herhangi bir yatırıma dönüştüremeden elden çıkarmıştır. Barajın kapladığı alandan çoğunluğu merkez ilçeye göçen nüfus, kentsel hizmetleri beklenmeyen bir artışa cevap vermekle karşı karşıya bırakmıştır.
- Baraj yapımı, tarım toprakları ile birlikte, ilin Diyarbakır ile ilişkisini sağlayan yolu da sular altında bırakmıştır. Kentin tamamen dışa kapanmasına neden olan bu duruma karşın Fırat geçişiyle ilgili yatırımların bugüne kadar henüz gerçekleşmeyişi dışarıdan gelecek destek beklentilerini de en aza indirmiştir.

- Yör7e halkına göre, Atatürk Barajı, kendinden beklenen etkiyi getirmemiş, götürdüklerini telafi etme yönünde bir çaba da gerçekleştirilmemiş görünmektedir. Doğal kaynak ekonomisi açısından bakıldığında, baraj yapımı Adıyaman topraklarından sağlanan doğal hizmetin bedelini ödememekte, dolayısıyla da yaşamı bu kaynaklara dayanan sosyo-ekonomik yapı bozulmaktadır.
- Bir yandan tarımsal üretimdeki pazar riskini en aza indirmek, diğer yandan istihdam sağlamak amacıyla yürütlen sanayileşme girişimleri, diğer yandan alternatif gelişme sektörü olarak turizme olanak sağlayan tarihi doku yeni gelişme dinamiklerini oluşturmaktadır.
- Özellikle Atatürk Barajı yapımının bir sonucu, kırsal kesimden kente göç karşısında üstyapı ve altyapı açısından hazırlıksız olan kentin artan nüfusu taşıyamamakta olduğu anlaşılmaktadır. Bunun sonucunda bir yandan altyapı eksikliği sonucu çevre sorunları yaşanırken, öte yandan yeşil alanlar ve tarım alanlarında yapılaşma gözlenmektedir.

Yukarıdaki sentez sonucu, katılımcı platformda detaylı olarak ele alınması öngörülen konular aşağıdaki başlıklar altında toplanabilir:

- Atatürk Barajı ve GAP yatırımları
- Tarımsal Etkinlikler
- Sanayileşme
- Göç ve Kentleşme
- İstihdam ve İşsizlik
- Altyapı yatırımları (su, kanalizasyon, katı atık, ulaşım)
- Yeşil alanların konut ve sanayi alanına dönüşümü
- Turizm

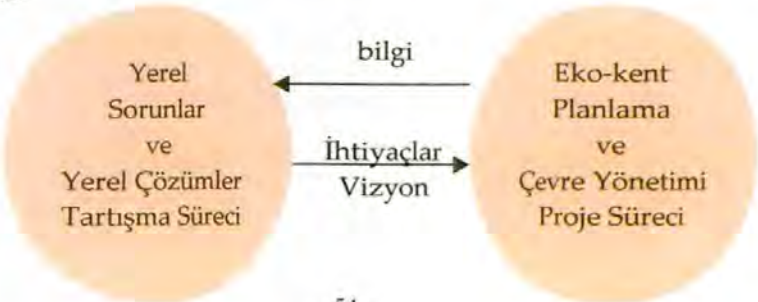
Bu konu başlıkları altında işlenebilecek detaylar Çizelge 20'de belirtilmektedir. Burada önemli olan; eko-kent planlama sürecinin dinamik bir süreç olduğunu gözönüne alarak, değişen şartlara uyum sağlayabilen ve yerel düzeyde tartışma ortamları sonucu elde edilen karar alma süreçlerinin hedeflenmesi gerekliliğidir. Proje'ye ve Proje Grubu'na teknik düzeyde düşen en önemli sorumluluk, katılımcı karar süreçlerine ışık tutacak bilgi zeminini sağlamak ve karar verici paydaşları planlama araçlarıyla donatmaktır.

3. HAZIRLIK TOPLANTISINA YÖNELİK STRATEJİLER

Projenin ilk üç ayını kapsayan Birinci Gelişme Dönemi için planlanan Hazırlık Toplantısı'nın, ön değerlendirmelerin GAP BKİ ile tartışılmasından sonra İkinci Gelişme Dönemi içinde yapılması daha yararlı olacağı düşünülmüştür.

Bu Rapor'da çeşitli bölümlerde yansıtıldığı şekliyle ilk alan çalışmasının izlenimleri, ilgili kurumlarla yapılan ön görüşmeler ve kent profili içinde parçacı yaklaşımla ele alınarak incelenen "kilit konular" katılımcı bir ortamda bir dizi çalışma grubu toplantıları ile yerel ortamda ele alınacaktır. Bu süreç, bir anlamda Yerel Gündem 21 mekanizmasının yaşama geçirilmesini ifade etmektedir. Bugüne kadar Yerel Gündem 21 konusunda herhangi bir girişim göstermeyen Adıyaman kent merkezinde, kilit konuları tartışacak kurum-kuruluş-bireyler arasında koordinasyonu sağlayacak bir yerel kurumun varlığına ihtiyaç vardır. En önemli yerel yönetim olarak Belediye öncülüğünde yapılmasının etkin olacağı görüşü ile birlikte diğer istekli kurum ve kuruluşların da bu girişimi başlatmaları mümkündür.

Bu doğrultuda ikinci üç aylık proje döneminde yapılacak Hazırlık Toplantısı ve bunu takip edecek çalışma grubu toplantıları, Adıyaman'ın sorunlarına Adıyaman'daki kurum, kuruluş ve bireylerle birlikte çözüm arayışlarını hedefleyecektir. Proje Grubu ve GAP BKİ, bu süreçte katılımı teşvik edici bir rol üstlenerek yerel toplantılarda serbest düşünce geliştirmeye altlık oluşturacak bilgiyi ve kavramları paydaşlara aktarma sorumluluğunu üstlenmelidir. Bu bağlamda, kentin geleceğini çizmeye yönelik olarak katılımcılar teşvik edilmeli ve ortaya çıkacak olan yerel vizyon içerisindeki sorunlara ilişkin projeler üretilmesi teşvik edilmelidir. Bu yaklaşım, aşağıdaki şemada özetlenmektedir. Ayrıca, kent profilinin sentezi sonucunda saptanan kilit konular, katılım mekanizmasını da tanımlayacak şekilde Çizelge 20'de sunulmaktadır. Hazırlık Toplantısı, bu konu başlıklarını sıralayacak, ancak bunlarla sınırlı kalmayarak çalışma gruplarının katılımcılarla birlikte nihai şeklini alması hedeflenecektir.

Çizelge 20: Katılımcılığın Planlanması: Kilit Konu-Aktör Matrisi

Kilit Konular	Anahtar Kurum/Kuruluş/Bireyler (Aktörler)	Tartışma Konuları
Atatürk Barajı ve GAP yatırımları	GAP BKİ, Valilik, GİDEM Sanayi ve Ticaret Odası Belediye, Köy Hizmetleri Mdl., DSI, Barajdan etkilenenler	Barajdan etkilenen kesimin yeniden yerleşim ve istihdam sorunlarının tartışılması Proje kapsamındaki hedeflerin gerçekleşme düzeyi, sorunları, çözüm önerileri
Tarımsal Etkinlikler	GAP BKİ, Valilik, Tarım İl Mdl. DSI, Köy Hizmetleri Mdl., Ziraat Odası, Tarım ve Kredi Koop., Sanayi ve Ticaret Odası, toprak sahipleri, tarım işletmecileri (ücretli tarım işçileri, ortakçılar, kiracılar)	Tarımsal dönüşüm: sulu tarıma geçiş, ürün deseni değişimi, verimlilik artışı, bilgilendirme, tarımda mekanizasyon ve modernizasyon, tarım alanları veri tabanı, geleneksel ürünlerin pazar potansiyeli, hayvancılık sektörünün gelişimi
Sanayileşme	GAP BKİ, Valilik, GİDEM, Belediye, Sanayi ve Ticaret Odası, firma sahipleri, OSB Mdl., KOBİ, Kredi veren kurum ve kuruluşlar,	Sanayileşme potansiyeli, gelişme sektörlerinin saptanması, yatırımcı sorunları, çözüm önerileri, geniş istihdam yaratma kapasitesi, ihracata yönelik gelişim, tarım-sanayi ilişkisi
Göç ve Kentleşme	GAP BKİ, Valilik, Belediye, muhtarlar, müteahhitler, emlakçılar, göç edenler	Yerleşim yeri sorunları, yeni yerleşim alanlarının açılması, planlar, üstyapı-altyapı yatırımları, kentleşme ve kentsel donatıların kullanımı
İstihdam ve İşsizlik	GAP BKİ, Valilik, GİDEM, İş ve İşçi Bulma Kurumu, işverenler, işsizler, Sanayi ve Ticaret Odası	Yeni istihdam alanlarının belirlenmesi, iş gücünün özellikleri, vasıfsız iş gücünün geliştirilmesi
Altyapı yatırımları (su, kanalizasyonu, katı atık, yol)	GAP BKİ, Valilik, Belediye, İller Bankası, Bayındırlık İl Mdl., Karayolları	Altyapı, mevcut durum ve sorunları, iyileştirme önerileri, proje ve planlar, finansman kaynakları
Yeşil alanların konut ve sanayi alanına dönüşümü	GAP BKİ, Valilik, Belediye, GİDEM, OSB, arsa sahipleri, emlakçılar, yatırımcı firmalar	Planlamada seçim kriterleri, getiri ve götürülerinin kısa ve uzun dönemlerde değerlendirmesi
Turizm	GAP BKİ, Valilik, GİDEM, Kültür Müdürlüğü, Müze Müdürlüğü, Otel işletmecileri	Turizm sektörünün geliştirilmesi, yeni yatırım alanları ve kaynakların kullanımı, darboğazlar, ekoturizm olanakları

III. GELECEK ÇALIŞMALAR

1. YAPILACAK İŞLER

Birinci Gelişme Raporu ile sunulan ve projenin ilk üç aylık döneminde gerçekleştirilen çalışmaları takip eden ikinci üç aylık süre içerisinde yapılacak çalışmalar Bölüm III'de iş programı çerçevesinde gösterilemektedir. Bu iş programı, özellikle CBS uygulamalarında kullanılacak sayısal haritaların ve uydu görüntüsü elde edilmesiyle ilgili olarak herhangi bir aksaklığın olmayacağı varsayımıyla hazırlanmıştır.

Hedef-Çıktı-Aktivite Matrisi (Eylül-Ekim-Kasım 2000)

Hedef	Aktivite	Çıktı
Katılım Mekanizmasının Başlatılması	Çalışma gruplarının saptanmasına yönelik bilgilendirme ve ön hazırlık amaçlı toplantı	Hazırlık Toplantısı (Tutanak) Çalışma gruplarının oluşturulması
	Çalışma gruplarının düzenli toplantıları	Çalışma grubu toplantıları (tutanaklar) Kent Vizyonu oluşturmaya doğru adımlar
	Sosyolojik Etüdler: Odak çalışmalar, derinlemesine görüşmeler (Bkz. s. 11) (kadınlar, gençlik, vb.)	Katılım eğilimleri, sosyal yapı saptamaları
Ekolojik Planlama Çalışması: Yöntem Geliştirme ve Yöntem Uygulama	- CBS'nin oluşturulması - Taşıma kapasitesi değerlendirmeleri - Taşıma kapasitesi bazlı ekolojik planlama çalışması	Alternatif Plan Önerileri (1/25,000) 2. Gelişme Raporu

Yeniden yol mu?
Ekolojik planlama, ne zaman
nerele belirlenmelidir?

2. İŞ PROGRAMI (EYLÜL-EKİM-KASIM 2000)

Aktiviteler/Aylar	Eylül			Ekim			Kasım					
Hazırlık Toplantısı ve Çalışma Grubu Toplantıları							x	x	x	x	x	x
Sosyolojik Etüdler												
CBS'nin Kurulması												
Proje alanının sınırlarının belirlenmesi ve değerlendirilmesi												
Taşıma Kapasitesi değerlendirmeleri yöntem analizi												
Taşıma kapasitesi analizi ve planlama çalışmalarının başlatılması												
Alternatif Plan Önerileri (1/25.000) ve değerlendirmeler												
İlerleme Raporu-2												x

KAYNAKÇA

2000 yılı Çalışma Raporu, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Adıyaman İl Müdürlüğü, Ağustos 2000

Genel Bilgiler, Adıyaman Valiliği, Temmuz 2000

Sağlık Brifing Dosyası, Sağlık İl Müdürlüğü, Nisan 2000

Master Plan Çalışması, GAP BKİ, 1989, Ankara

Adıyaman Ekonomik Raporu, Adıyaman Ticaret ve Sanayi Odası, 1999

Adıyaman Sosyo-Ekonomik Profili, GAP BKİ, 1997

Genel Nüfus Tespiti, DİE, 1997

Çevre İstatistikleri, DİE, 1992

Elektrik,Gaz ve Su İstatistikleri, DİE, 1995

Konaklama İstatistikleri Bülteni, Turizm Bakanlığı, 1998

AdıyamanTurizm Rehberi, Adıyaman Valiliği, 1999

Adıyaman: Ekonomik Yapısı ve Uygun Yatırım Alanları, TOBB, 1997, Ankara

Adıyaman (Merkez) İmar Planı Ön Araştırma Raporu, GAP BKİ, 1994, Ankara

Adıyaman Çevre Düzeni Planı Açıklama Notu, 1993